I. II. 1248

REVISTA BUCOVINEI

P. 86. 185

EPAMINONDA BUCEVSCHI

Anul II, No. 3 ■ Cernăuți, Martie 1943

Anul II, Nr. 3. Cernăuți, Martie 1943

Revista Bucovinei

Proprietar: Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina

Secretari de redacție: *Traian Cantemir*, *Dragoș Vitencu*

Înreg. la Trib. C-ți în reg. publ. period. sub No. 1/1942.

Apare lunar în cel puțin 48 pagini. Redacția și Administrația: Cernăuți, Piața Unirii 3 (Palatul Național), Tel. 1512. Abonamentul: anul 500 lei, pe 6 luni 250 lei.

Colaboratorii revistei: *George Antonescu, V. Arinaru, Areta Bâcu, C. Bivolaru, Aurel Bogaci, Apollo Bolohan, N. I. Bontaș, Tr. Cantemir, I. Cârdei, Adelina Cârdei, Tr. Chelariu, George Drumur, George Fonea, B. Frunte, Oreste Gherasim, Manole Haivas, Procopie Jitariu, Teofil Lianu, Constantin Loghin, Dimitrie Loghin, Petre Luța, Ilie Mandiuc, Dimitrie Moldovanu, Leca Morariu, Victor Morariu, Gheorghe Noveanu, George Pătrăuceanu, Viorica Pintiliescu, Teodor Plop, Augustin Z. N. Pop, Sebastian Popovici, Cuchi Lidia Puiu, Grigore Ratiu, Milan Șesan, George Silver, Mircea Streinul, Nicolai Tăutu, Nicolai Tcaciuc-Albu, George Todoraș, George Todoran, Laurentie Tomoiagă, Aurel Vasiliu, Nic. Vlădescu, Dragoș Vicol, Alexandru Vitencu, Dragoș Vitencu, George Voevidca, E. Ar. Zaharia și Emil Zegreanu.*

Acest număr cuprinde: *Dragoș Vitencu:* Epaminonda Bucevschi, *Leca Morariu:* Ep. Bucevschi în corespondența lui C. Porumbescu, *(†) Liviu Marian:* Tablouri flamande, (versuri), *Ioan Cârdei:* Rânduri pentru opera lui Bucevschi, *George Fonea:* Pe aici Vânători de Munte, (versuri), *Em. Zgreanu:* Mi-e fruntea, (versuri), *E. Ar. Zaharia:* Hora albă, (versuri), *Petre Luța:* Portretele lui Ep. A. Bucevschi, *Adelina Cârdei:* Copilărie, (versuri), *Nicolai Tăutu:* Scrisoare tânărului poet, (versuri), *A. Sânger:* Balaurul,(schiță), *George Todoran:* Somn, (versuri), *Gh. Noveanu:* Nu mă huli, (versuri), *D. Loghin:* Terține, (versuri), *A. Bolohan:* Taine (versuri), *V. Arinaru:* Țesătoarea, (versuri), *Pe urmele vremii:* Două portrete de Bucevschi, *(N. T. A.),* 50 de ani dela moartea ziaristului Pompiliu Piposiu, *(I. M.),* S. S. B. între răniții din Lemberg. Cura de conferințe *(D. V.),* Academiile „Armoniei", Cursurile duminicale, Institutul de cultură italiană *(G. A.),* Noaptea Sfântului Gheorghe *(N. T. A.),* Dialog despre poezie critică *(Aurel Vasiliu). Cărți și reviste:* V. Grecu: Învățăturile lui Neagoe Basarab, *(A. Z. N. Pop),* Făt-Frumos, Voința Școalei, Bucovina Literară, Viața Basarabiei *(C. L.).*

EP. BUCEVSCHI — ȚIGĂNAȘ

Revista Bucovinei

Anul II, Nr. 3. Cernăuți, Martie 1943

Epaminonda Bucevschi
(1848—1891)

Cred că drumeții pe cari întâmplarea îi aducea acum aproape o sută de ani prin Ilișești, rămâneau uimiți de ce în acest sat de gospodari cinstiți și la locul lor mai toate zaplazurile erau mâzgălite cu chipuri de animale și capete de oameni, făcute cu cretă și sineală. Cu cât te apropiai de casa parohială mâzgăliturile se înmulțeau, iar pe gardul prisăcii părintelui Dumitrache stăteau aproape una peste alta. Iți dădeai seama că-i ispravă de plod neastâmpărat și, totuși, găseai ceva mai mult în aceste închipuiri cari prindeau pe netezișul scândurii oameni, vituțe și dihănii, așa cum umblau vii prin Ilișești, — închipuiri scoase par'că din cărți și gazete, de bine nimerite ce trebuie să li se fi părut oamenilor din sat, de vreme ce le-a rămas buhul. Știau cu toții că isprava e a domnișorului Paminonda, copilul părintelui, — care făcea pentru tot plodăretul satului cercei din sâmburi de zarzăr și straie de hârtie colorată pentru irozi.

In acest chip a început cariera de artist plastic a lui Epaminonda Bucevschi.

Firește că a fost trimis la școală, la „gimnazie" pe care neputând-o isprăvi în nemțește în Bucovina, a încheiat-o, cam șchiopătând, în românește la Beiuș și Blaj. Apoi, ca orice fecior de preot, sau, mai bine zis, ca mai fiecare român bucovinean, care putea să-și îngăduie în vremea aceea cheltuiala cărții, s'a înscris la teologia din Cernăuți. De bună seamă că gândul lui dela început a fost să slujească altfel lui Dumnezeu decât în altar, dar moda vremii și mai aprig decât aceasta, împrejurările bănești l-au făcut teolog, așa cum l-au făcut mai târziu și pe mai tânărul său prieten și vecin dela Stupca, Ci-

prian Porumbescu, în inima căruia zumzăiau toate cântările îngereşti.

Dar atât zugravului, cât şi cântăreţului, teologia nu le-a fost piedică, ci, dimpotrivă, sprijin pentru înmulţirea talantului sădit în ei de Cel de sus.

Ştiau, pe atunci, chiriarhii locului să aleagă şi să înţeleagă sufletele acestor aleşi ai creaţiunii cu atâta vrednică râvnă, că-ţi vine să le săruţi amintirea.

Şi, tot precum mai târziu Porumbescu, s'a trezit Bucevschi la Viena cu „stipendiu" dela consistoriul Bucovinei, ca să se desăvârşească în zugrăvirea icoanelor.

La Viena desvoltarea talentului său a fost o isbucnire. Dacă, la început şcoala strict desenatorică a profesorului Fürich i-a fost de folos pentru înstruirea tehnică, cu vremea pedantismul austriacului stingherea măsura talentului ucenicului său. Cu venirea lui Anselm Fenerbach ca profesor la Academie, pentru Bucevschi, ca şi pentru colegii lui, începe o epocă pe care un raport oficial ministerial o caracterizează ca fiind „productivă, precum o grădină care se usca şi deasupra căreia a căzut o ploaie torenţială". El însuşi un revoltat împotriva stilului pictural oficial al şcolii vieneze de atunci, Feuerbach a fost un mare înţelegător al calităţilor elevilor săi. Şi-a format un grup de ucenici favoriţi, în fruntea cărora pare a fi fost Bucevschi. Intr'o mare compoziţie a lui Bucevschi, „Bacanalul", chipul unui tânăr e pictat de mâna lui Feuerbach şi dintre toţi elevii săi, între cari se găseau nume ajunse celebre mai târziu în pictura austriacă, precum Carol Probst, Andreas Groll şi Carol Fröschl, e distins cu premiul întâiu „Grundel" pentru „cele mai bune studii în general", Probabil tot cu ajutorul lui Feuerbach, meşterul bucovinean reuşeşte să-şi înfiripească la Viena un atelier propriu, unde primeşte vizite şi comenzi. Îşi instruieşte penelul la treabă de tot felul: compoziţii în stil mare, icoane bisericeşti, rococo-uri, faianţe, subiecte româneşti împodobesc pereţii atelierului său. Publicul începe să-l cunoască. Din când în când revistele austriace îi reproduc tablouri. Il ispitesc anticarii şi negustorii de artă, că-

rora se arvuneşte cu nepăsare, împrăştiindu-şi lucrul mânilor în Austria, Germania, Olanda şi în cele două Americi. E cel dintâi pictor român care vinde în străinătate. Îşi ia avânt şi se

Ep. Bucevschi: Doina

înfruptă din comorile artistice din München, Italia şi Paris. Leagă prietenii; societăţile de pictori consacraţi se bucură să-l aibă între ai lor.

Boema oarecum cosmopolită a Vienei de atunci o trăieşte până la revărsare, totuşi rămâne legat cu toate vinele sufletului de neam. Colonia românească a Vienei, cu droaia ei de bucovineni, cu Eminescu şi cu ceilalţi muşchetari ai romantismului nostru naţional îi sânt bucăţica de „acasă" care îl cheamă tot mai mult. Îl cheamă prin „Familia", unde cu mijlocirea lui Vincenţiu Babeş este făcut întâiaş dată cunoscut publicului românesc, îl cheamă apoi la serbarea dela Putna, unde potriveşte decorurile (ce straşnică trebuie să fi fost acea serbare, la care s'au întâlnit trei culmi moldovene: Eminescu, inspiratul şi inspiratorul întregii serbări, Bucevschi, zugravul care a împodobit-o şi adolescentul Ciprian Porumbescu, zicând atunci din vioară „Daciei întregi"!) şi îl cheamă însfârşit, în chip statornic prin condeiul protectorului chiriarh Silvestru, care-l unge pictor oficial bisericesc şi-i deschide încăperile reşedinţei mtropolitane din Cernăuţi pentru aşezarea gospodăriei de zugrav.

Intre prinţul bisericii şi meşter se leagă o prietenie cum numai zilele de glorie ale Renaşterii ar fi putut-o închipui. Inteligenţa ascuţită a înaltului preot găseşte în diversitatea de cunoştinţe şi în meşteşugul vorbirii calde, cu cari era dăruit zugravul, împlinirea unei necesităţi pe care ştie s'o facă recipocă. In ambianţa pe care Mitropolitul Silvestru a ştiut s'o creeze, spiritul înzestrat al lui Bucevschi s'a putut desvolta în voie şi a produs din belşug.

Altare şi catapetesme în cele mai umile sătişoare bucovinene se îmbracă în armonia plastică a unei picturi, care păstrează cu teologică rigoare principiile dreptei credinţe de stil bizantin, fiind în acelaş timp binecuvântată cu apa vie a trăirii, ce o scoate din tepeneala tradiţională.

Faima şi poate prieteniile legate de Viena îl poftesc la Zagreb, unde ştie peretii catedralei ortodoxe cu rugăciuni în culori.

Colindând bisericile şi mânăstirile bucovinene, norocul îl ajută să descopere adevăratul chip al Voivodului Ştefan, pentru a cărui barbă se sfădeau să se ia la cutite tocmai atunci

membrii Academiei Române. Chemat la Bucureşti, Bucevschi convinge cu argumente şi dovezi unanim primite, că Ştefan cel Mare a fost aşa şi pe dincolo şi taie net controversa. Chipul voievodului, — aşa cum a rămas popularizat pentru totdeauna, — tânăr, îndesat şi fără barbă, — el ni l-a scos de sub colbărie şi var şi l-a zugrăvit din nou pe pereţii Episcopiei din Roman.

Pe lângă această muncă, oarecum oficială, meşterul îşi continuă lucrările laice: compoziţii, peisagii, portrete, mai ales portrete, — ale căror socoteală nimeni încă n'a putut-o face.

Moare deodată, în fierbinţeala lucrului. Poate privaţiunile începutului, în care a trebuit să aibă grija şi a fraţinilor rămaşi orfani, poate şi traiul dn care a muşcat cu setea sufletului său aprins de artist i-au cultivat tuberculoza.

Pânzele din atelier i le-a strâns o oarecare Iosefină, adusă din Viena pentru îndulcirea vieţii, şi a plecat cu ele şi cu amintirea iubitului mort înapoi la Viena, unde câteva neamuri cu mare greu au putut-o face să renunţe la unele tablouri pentru a fi restituite Bucovinei.

Nici un muzeu, nici o pinacotecă din întreaga ţară românească nu cuprinde în foaia ei de zestre o lucrare, cât de prizărită, a lui Bucevschi. In afară de Bucovina, unde i s'au păstrat o parte din tablouri prin familii, Bucevschi a rămas, în raport cu valoarea lui, un necunoscut în pictura românească.

Străinătatea, în care şi-a irosit cele mai multe din minunile penelului său, l-a uitat ca nume, deşi prin casele cutăror Olande şi Americi, tablourile lui cu romăncuţe şi rococou-rile gingaş-frivole vor fi păstrate şi preţuite, fără să li se cunoască autorul.

La Cernăuţi i s'au făcut pe vremuri vre-o două reuşite expoziţii retrospective. Din ceeace s'a putut aduna atunci am înţeles cât de mult s'a pierdut. Astăzi n'a rămas nici atâta. Urgia asiatică a trecut cu copitele şi prin această grădină de flori.

Un veac s'a împlinit la 3 Martie 1943 de când s'a născut Epaminonda Bucevschi. Oare, când şi cât vom mai putea aduna din ceeace ne-a dăruit?

DRAGOŞ VITENCU

Epaminonda Bucevschi în corespondenţa lui C. Porumbescu

Cordiala, generoasa, arboroseana prietenie dintre cei doi ilustri crainici ai Bucovinei: Epaminonda Anibal Bucevschi (1843—1891) şi Ciprian Porumbescu (1853—1883), în Viena anilor 1879—1882 [1]), — am semnalat-o mai an, în „Convorbiri literare" LXXIV 1941, 423 şi o evidenţiază plastic (ibidem 483—490) însuşi Ciprian Porumbescu cu cele două vibrante scrisori [2]) ale sale, adresate prietenului său Bucevschi.

Alte, foarte elocvente, *inedite* mărturii despre Bucevschi, pecetluite până acum în corespondenţa lui C. P. din Muzeul Porumbescu, vin astăzi (la 100 ani dela naşterea lui Bucevschi, la 90 ani dela naşterea lui C. Porumbescu şi la 60 ani dela moartea lui C. P.) — să aducă nouă făşii de lumină asupra vieţilor prea curând şi prea înăbuşit umbrite ale acelor doi eminenţi artişti ai noştri.

Izvoarele ne sunt anumite mărturii din câteva scrisori Vieneze ale lui C. P.: una (1879) către Tatăl său (preotul Iraclie, trăit între 1823 şi 1896) şi fraţinii săi (Ştefan, născut [3]) la 1856 şi Maria-Marica-Mărioara, născută [4]) la 13 Mart 1860, căsătorită Raţiu şi decedată [5]) la 30 Iunie 1932) şi şapte scrisori către soră-sa (Marica) — scrise nemţeşte. Dacă ne întrebăm de ce nemţeşte, atunci e cazul să răspundem, — nu numai ca Mărioara Raţiu-Porumbescu [6]): „De ce corespondam în nemţeşte? A fost şcoala austriacă, a fost mediul german în care mă aflam. Abia în Braşov am învăţat la Andrei Bârseanu limba curată românească şi istoria românească" —, ci, şi mai propriu: *nemţeşte*, fiindcă... şi studentul dela Berlin Eminescu

[1]) Ep. Bucevschi petrece la Viena, „în vajnicul centru care-i dădea posibilitatea activării artistice, dar şi a traiului „dela cam 1868 până la cam 1888 — firește cu mai mari sau mai mici intermitențe" (Leca Morariu în rev. „Făt-frumos" An. XVI 1941, 1).

[2]) Publicate, mai întâi (incomplete) şi'n traducere românească de arhimerituosul monografist al lui Bucevschi: Corneliu Gheorghian, *Bucovina în pictură (Epaminonda A. Bucevschi)*, Bucureşti 1935, 28—30, iar, apoi, aproape complete, în originalele lor germane, de noi, în „Convorbiri literare" 1941, 483—490.

[3]) Cf. rev. „Făt-frumos" XVII 1942, 125.

[4]) Cf. „Făt-frumos" 1942, 125.

[5]) Cf. „Făt-frumos" VII 1932, 210.

[6]) în „Junimea literară" An. XIV 1925, 293.

îi scrie lui Maiorescu nemţeşte, şi Maiorescu îl scrie surorii sale nemţeşte, şi Odobescu le scrie părinţilor săi franţuzeşte etc. Adecă: Aceşti *-escu* se pomenesc atât de bine încălecaţi pe anumite virtualităţi ale celorlalte idiomuri, încât dânsele, dela sine li se insinuă [7]) elanurilor lor scriitoriceşti...

Spicuim aşadar, cât ne trebue azi, din scrisorile lui C. Porumbescu, menţinând întocmai „orto"-grafia şi (ne)interpuncţia originalelor.

* * *

Şi deci tânărul student C. Porumbescu îl vizitează foarte adese pe binişor înstăritul maistru Bucevschi, care-şi avea acum atelierul bineînzestrat şi bine frecventat (de cele interesate...). Vizitele crâncen-înfometatului [8]) C. P. se repetă cam şi'n nădejdea câte unei... cafeluţe şi a şi mai mult... Cei doi prieteni îşi ţin apoi tovărăşie la câte-o holteiască escapadă (d. p. un „Damen-Abend" la Societatea „Albrecht Dürer") sau la câte o audiţie muzicală (cutare *Concert Strauss*). Când se întâmplă să pice ceva bunătăţi din masa pashală a Părintelui

[7]) Cf. şi I. E. Torouţiu (în *Studii şi documente literare* Vol. VI 1938, pag. XXVI: „Însuşi faptul că fratele şi sora (= Maiorescu şi Emilia Maiorescu-Humpel) îşi scriu unul altuia în limba germană, denotă că lor le venia mai uşor să schimbe gândurile în limba germană decât în cea românească". — Şi întrucât scrisul nemţesc al lui C. P. se prezintă totdeauna în caractere gotice, mai reţinem din acelaş pasaj al d-lui I. E. Torouţiu: „Unele dintre epistole (scrisorile Maiorescu, frate şi soră) sunt scrise chiar cu caractere gotice, care după războiul franco-german, la dorinţa lui Bismark, nu numai că n'au putut fi înlocuite cu alfabetul latin, ci s'au impus pretutindeni în lumea germanică ostentativ pentru afirmarea specificului german. Am întâlnit scris gotic la Eminescu, Iacob C. Ngruzzi şi alţii, cari se înapoiau din Germania sau Austria după 1871/2".

[8]) Cf. mărturiile din Leca Morariu, *La semicentenarul C. Porumbescu*, Suceava 1933, 29-32 — şi mai ales acest pasagiu din Carnetul său: „Samstag 12 (Martie 1881) — Gegen Mittag geh'ich zum Ep(aminondas). Hier finde ich die Theres, ich bin aber in höchst schlechter Laune, da ich kein Geld habe u. keine Aussicht auf ein Mittagmahl. Zur Mittagszeit gehe ich nibeto (polonism: = Dragă-Doamne, chipurile) auch essen, in Wirklichkeit verpromenire ich meinen Hunger im Mariahilfer Bezirke u. rieche nur die Braten aus den diversen Gasthäusern. Um 1 Uhr gehe ich zum Ep., gleichsam nach Tisch schon, auf einen *Schwarzen* — krieg aber noch glücklicherweise einen Teller Leberreissuppe die ich gleichsam aus Curiosität — ober mit riesigem Appetit verschlinge. — vezi traducerea din Leca Morariu, *La semicentenarul C. Porumbescu* 30—31.

Iraclie dela Stupca, atunci Ciprian nu-şi dă rând, deavalma cu Epaminonda, ba chiar şi cu menajera [9]) acestuia, Iosefine Scherrer, de a se înfrupta din praznicul Stupcan.

Iar date deosebit de vajnice din aceste uitate documente... Porumbescu, cu finul său simţ artistic (afirmat şi confirmat apoi — 1882-1883 — în firavul lui colind italian) rămâne uimit de acele creaţii ale lui Bucevschi, cari, prea puţine, au ajuns [10]) la Cernăuţi şi'n Bucovina! „Abia aice vezi de ce vajnic talent dispune omul ăsta" — exclamă Porumbescu.

Şi tot din cele câteva rânduri ale corespondenţei lui C. P. înţelegem că coperta la o *Polcă* a lui C. P. tipărită în 1880 e datorită lui Bucevschi. *Polca* aceasta nu poate fi alta decât *Zina Dunării*, apărută cu următorul titlu:

Op. 4. / 14. FEBRUARIU 1880. / DOAMNELOR PATRONESE / A / BALULUI ROMÂN DIN VIENA. / ZINA DUNĂREI / POLKA-MAZURKA / PENTRU PIANO / de C. G. PORUMBESCU. / Preţul. 50 cr. = (1 frc. 10 cent.) / VIENA / PROPRIETATEA ŞI EDITURA SOCIETĂŢII / ROMNAIA JUNA" / Lith. Joh. N. Vernay. IX. Mariamneng. 17. Wien./

In adevăr, *Zina* care, în ascunziş de trestii, se vede atingând oglinda apei „Dunărene", acoperite de nuferi, — vădeşte amplele, amforeicele, voluptoasele linii pline (deşi, în cazul dat, cu un discreţionar văl ecuatorial....) ale subiectelor feminine văzute chiar aşa de Bucevschi. Pe malul din spatele ei, romantica încujbare a unui trunchiu de pin, pe a cărui ramură nu lipseşte nici silueta unui cuc al singurătăţilor. Sus, în dreapta, un pui de *Amor*, cu aripioare de flutur, coboară peste titlul compoziţiei un enorm evantai închis, pe care se ceteşte monogramul comemorativ *BR* (= Balul român). Etc. ...

Şi iată-le acum documentarele încondeieri ale lui Ciprian Porumbescu.

II.

Din scrisoarea datată: Viena, 13 Octomvre 1879 şi adresată: „Theuerster Vater! Meine lieben Geschwister!" —:

Buczewski hat sehr schön eingerichtet. Hübsche Möbel,

[9]) Cf. C. Gheorghian, op. citat 28. Notă.

[10]) Încât Ep. Bucevschi, şi astăzi încă e *nesocotit* după lucrările sale de duzină (d. p. de Gh. Oprescu, *Pictura românească în secolul al XIX*). Cf. şi precizările noastre din „Convorbiri literare" 1941, 423-424.

so verschiedene Luxusgegenständchen [11]) *u. dann diese schönen Bilder — erst hier sieht man was dieser Mensch für ein bedeutendes Talent besitzt. In den Winkeln liegen verschiedene Modele* [12]); *— unter anderen eine in Tüchern eingehüllte Figur in Lebensgrösse, der man nach Belieben, die verschiedensten Stellungen geben kann; vor der erschrek ich immer. Gestern kam zu Frl. Iosefin eine Nähterin die in der Akademie* [13]) *u. dem Epaminondas immer zu Modell sitzt. Da hatte ich Gelegenheit die wunderbare Figur, die dieses Mädchen hat, zu bewundern. Sie ist eine Slowakin aus ung. Hradisch.*

Traducerea:

Bucevschi e foarte frumos aranjat. Mobilă frumoasă, diverse lucruşoare de lux şi apoi aceste minunate tablouri... Abia aici vezi ce vajnic talent are omul ăsta. In unghere zac felurite modele, între cari, învălită în pânzeturi, o figură în mărime naturală, căreia, după plac, îi poţi da cele mai variate atitudini. De asta mereu mă tot speriu. Ieri a dat pela d-ra Iosefin o cusătoreasă, care mereu pozează ca model la Academie şi lui Epaminonda. Avui deci ocazia să admir minunata figură a acestei fete. E o Slovăciţă din Hradişul unguresc.

* * *

Din scrisoarea datată: Viena, 14 Dec. 1879 şi adresată: „Meine theuerste, meine liebste Schwester!" —:

Gehe oft zum Ep. u. trinke dort Caffee.

Traducerea:

Mă duc adese la Ep. şi iau câte o cafea.

* * *

Din scrisoarea datată: Viena, 22 Martie 1880 şi adresată: „Theuerste Schwester!" —:

Gestern Abends [14]) *war ich mit dem Epaminondas beim*

[11]) Adecă: nippes-uri, statuete, porţelanuri, şaluri turceşti, broderii egiptene, piese etnografice bosniace şi muntenegrene, cruci de lemn — precizăm noi, cari am şi văzut o parte din aceste piese la D-na *Olimpia Dr. T. Lupu* († 30 Dec. 1937), nepoată de soră a lui Ep. Bucevschi, — Bucevschi (ca şi C. Porumbescu) având mult sens pentru un interior intim-pitoresc.

[12]) Scris aici, în grabă, cu 1 *l*, iar mai jos *Modell* cu 2 *l*.

[13]) Academia de Bele-Arte (K. K. Akademie der bildenden Künste), dela Viena — al cărei student a fost şi Bucevschi (cf. „Junimea literară" An. XIII 1942, 498—499).

[14]) Deci: Duminecă 9/21 Martie 1880.

pater Sava[15]*); er hat nemlich sein 30. jähriges Priesterjubiläum gefeiert, an dem Tage der 40 Märthyrer hat er vor 30 Jahren die erste Messe gelesen. Ich hab'es auch erst einen Tag vor dem erfahren sonst hätt ich dem Vater darüber geschrieben. Nichtsdestoweniger hab' ich aber auch im Namen des Vaters gratulirt u. der Vater kann jetzt nachträglich noch schreiben. Wir haben uns recht gemüthlich amüsirt; wir waren nur 5. Der alte Herr war sehr gut gelaunt u. hat verschiedenes aus seiner Vergangenheit erzählt.*

. . . . . .

Zu Iosefi war ich beim Ep. Da haben wir den Namenstag des Frl. Iosefin gefeiert. Meine Noten[16]*) Polka u. Walzer sind schon gedrukt respective schon die erste Correctur schon*[17]*)*

---

[15]) Cine-o fi acest Părinte *Sava*?

[16]) E vorba de compozițiile lui C. P.: amintita „polcă" *Zina Dunării* și valsul: *Camelii / Vals / compus pentru Piano / și dedicat / M-ei Therese Eduard Kanitz / de / C. G. Porumbescu. / Op. 5 / VIENA / Proprietatea și Editura Societății academice / „Romania Juna" / Pretul: 1 fl. v. a. = 2 irc. 20 Cent. / Lith. Joh. N. Vernay, IX Marianneng. 17. Wien.*/ — Titlul primordial al acestui vals a fost *Florile dalbe* — cf. I. Grămadă, *Societatea academică socială literară „România Jună" din Viena. (1871—1911), Monografie istorică*. Arad 1912, 76. — Iar în cit. scrisoarea a lui C. P. din 14 Dec. 1879 mai cetim: „Gestern Abends haben wir eine socielle Sitzung wieder gehabt, es war recht schön. Ich habe einen wunderschönen rumänischen Walzer komponirt: „Florile dalbe" welchen der Ziehrer auf dem rumänischen Ball spielen wird — er wird den Patronessinen des Balls gewidmet; vieleicht lässt ihn dann der Verein auch druken. Ich möchte dir ihn jetzt schiken aber ich habe nur ein Exemplar für Klavir und das brauche ich um es dem Ziehrer zu geben zum Einstudieren. Später schik ich dir ihn auch". — Dar — „Patronesele" obținură (cum văzurăm) dedicația *Polcei*, iar *Florile dalbe*, războtezate în *Camelii*, fură dedicate Doamnei Kanitz. Grămadă (ibidem) ne informează că valsul acesta fu executat de orchestra lui Johann Strauss (scilicet: *junior*), la balul Soc. „România Jună" din 1880; orcum adevărat triumf Vienez al tânărului compozitor român, de 27 ani vârstă, C. Porumbescu. — După Ștefan Pavelescu (*Viața lui Ciprian Porumbescu*, Suceava 1940, 30) ar fi vorba de *Eduard* Strauss evident același, care la 1886, îi dedica Societății „România Jună" o Polcă franceză „Fleurs roumains — cf. *I. Grămadă* op. citat 118).— Și Laura Porumbescu (cumnata lui C. P.) l-a cunoscut pe-un *Eduard* Strauss (Constantin Morariu, *Ciprian Porumbescu* 1926, 6).

[17]) În pripa scrisului, C. P. îl repetă pe *schon* în chip inutil.

vollendet. Das Titelblatt zur Polka hat Ep. sehr schön (aber um 10 fl.[18]*) gemacht. Wann*[19]*) sie fertig sind schik ich dir gegen Nachnahme, denn sie gehören vorläufig nicht mir, bis die Auslagen gedekt sind.*

Ep. Bucevschi — Tatăl pictorului

---

[18]) fl. = Florin; *Guldenul* austriac de cam 2 lei românești.

[19]) Dialectal = *wen*; cf. precizările noastre d'n „Convorbiri literare" 1941, 484.

Traducerea:

Aseară am fost cu Epaminonda la Părintele Sava. Dânsul şi-a sărbătorit adecă jubileul de 30 ani de preoţie. In ziua Sfinţilor (40 de) Mucenici, acu 30 de ani, şi-a făcut întâia slujbă la Sf. Altar. Şi eu am aflat-o abia c'o zi înainte; că de altfel îi scriam şi Tatei despre asta. Totuşi am prezentat felicitări şi din partea Tatei şi Tata poate acum să mai scrie şi ulterior. Am petrecut destul de intim-cordial: eram numai 5 inşi. Bătrânelul era în foarte bună dispoziţie şi ne-a povestit la verzi şi uscate din trecutul său.

. . . . . .

De Iosefi am fost la Ep. de-am prăznuit onomastica duduii Iosefin. Piesele mele, Polca şi Valsul, sunt acu tipărite, respective după prima corectură. Coperta la Polcă a executat-o Ep. de tot drăguţ (dar pe 10 florini). Cum or fi gata, ţi le trimit prin rambursă, fiindcă, deocamdată, nu-s ale mele, până se acopăr cheltuielile.

* * *

Din scrisoarea datată: Viena, 28 Martie 1880 şi adresată: „Theuerste Schwester!" —:

Es ist 8 Uhr Abends — meine Hausleute schlafen schon, für die scheinen die Feiertage[20]*) rein nur deswegen gemacht zu sein damit sie mehr als sonst schlafen können — ich bin eben vom Epaminondas gekommen, und jetzt sitz ich und will dir einen etwas längeren Brief schreiben.*

Traducerea:

E ora 8 seara. Căsenii mei dorm; pentru ăştia sărbătorile par făcute numai şi numai ca să poată dormi mai mult ca de obicei. Chiar în clipa asta am sosit dela Epaminonda şi acum stau să-ţi scriu o epistolă mai lunguşoară.

* * *

Din scrisoarea datată: Viena, 26 Faur 1881 şi adresată: „Theuerste Marika!" —:

Mit genauer Noth, nach einem so mühevollen Herumsuchen, wie du dir kaum einen Begriff machen kannst, wobei ich — des vielen Gehens auf dem harten Granitpflaster entwöhnt — glaubte die Füsse zu verlieren, hat mir Frl. Iosefin (!)[21]*) eine Wohnung gefunden u. z. wie gesagt: VI. Gumpendorferstrasse 69 parterre Thür 2, ganz in der Nähe des Epaminondas.*

. . . . . .

Gestern früh war ich mit Epaminondas im Café Central wo ich die Bekantschaft des Babesiu[22]*) machte.*

Traducerea:

După o atât de trudnică alergătură, cum abia ţi-ai putea-o închipui şi'n care — desvăţat de umblet, pe asprul pavaj de granit, — credeam c'o să-mi pierd picioarele, duduia Iosefina(!), cu chiu, cu vai, mi-a găsit o locuinţă ş. a., cum ţi-am mai spus: VI. Gumpendorferstrasse 69, parter uşa 2, de tot aproape de Epaminonda.

. . . . . .

Ieri dimineaţa am fost cu Epaminonda în Cafeneaua „Central", unde-am făcut cunoştinţa lui Babeş.

* * *

Din scrisoarea datată: Viena, 7 Martie 1881 şi adresată: „Theuerste Marika!" —:

Buczewski besuche ich fast täglich. Heute hätte ich mit ihm auf ein Costum-Kränzchen gehen sollen; aber meine Tricot's sind schon etwas zu sehr derut u. neue kosten zwei Gulden. Ich hätte als holländischer Bauer gehen sollen, er wollte mir das Kostüm geben. Aber Samstag gehe ich wahrscheinlich auf einen „Damen-Abend" des „Albrecht Dürer-Vereines" (natürlich ohne Balltoilette).

Traducerea:

Pe Bucevschi îl vizitez aproape zi de zi. Astăzi trebuia să fiu cu el la o serată costumată, dar tricourile mele sunt acum cam prea uzate şi nouă costă doi florini. Aveam să merg ca ţăran olandez; dânsul voia să-mi deie costumul. Dar Sâmbătă mă duc probabil la o serată cu cucoane a „Societăţii Albrecht Dürer" (fireşte fără toaletă de bal).

* * *

Din scrisoarea datată: Viena, 28 Martie 1881 şi adresată: „Theuerste Marika!" (fiind vorba de Vasile Morariu, fiul Mitropolitului Silvestru):

Seitdem sah' ich ihn, wie ich bereits geschrieben habe, beim Buczewski. Er verblieb cca eine halbe Stunde, Buczewski

---

[20]) Duminică 28 Martie 1880 = Paştele romano-catolice!

[21]) Semnul exclamării e al lui C. Porumbescu.

[22]) Aprigul Bănăţean Vincenţiu Babeş (1821—1907), cel care a vădit atâta interes faţă de arta lui Ep. Bucevschi — cf. rev. „Făt-frumos" An. VI, 1931, 16-17 — şi Corneliu Gheorghian, op. citat, 24-26.

porträtirte gerade M-me Amselberg [23]) in einem ungarischen Zigeunercostume; sie floh in's Cabinet, er muss das bemerkt haben, darum verkürzte er auch seinen Besuch. Übrigens warhete der Fiaker auf ihn unten, und er hatte noch andere Besuche zu machen. Dem Buczewski sagte er, als er die halbnakten und nakten Weibsbilder auf den Wänden sah scherzend: „Așa, în loc să faci sfinți, faci blazgonii de aeste". Wir begleiteten ihn bis zum Wagen, die Hausbewohner, waren aus den einzelnen Zimmern auf die Coridore herausgeschlichen, insbesoudere die Weiber, (o die Wienerinen sind ja gar so neugierig) — und schauten ihn wie einen Wauwau an.

. . . . . .

Gestern war ich wieder im Strausconcert, war auch der Ep. mit.

Traducerea:

De atunci l-am văzut, cum am mai scris, la Bucevschi. Dânsul rămase circa jumătate de oră. Bucevschi tocmai o portreta pe M-me Amselberg în costum de țigancă ungurească. Ea se refugie în cabinet. Morariu trebue c'a observat asta; deaceea își scurtă vizita. De altfel birjarul îl astepta jos și dânsul mai avea de făcut și alte vizite. Când zări pe pereți seminudurile și nudurile femenine, zise către Bucevschi în glumă: — Așa! În loc să faci sfinți, faci blazgonii de aeste! — Noi îl conduserăm până la trăsură. Locatarii se furișaseră din camerele lor în coridoare, mai ales muierile (Vienezele sunt doar atât de curioase!), și se uitau la el ca la urs.

. . . . . .

Ieri am fost iarăși la concertul Strauss, fiind și Epaminonda cu mine.

* * *

Din scrisoarea datată: Viena, 3 Mai 1881 și adresată: „Theuerste Marika!" —:

[23]) Avis — curajosului vânător care... — cine știe... — poate va purcede cândva „la identificarea operei lui Bucevschi risipită prin labirintul Vienii" (Corneliu Gheorghian în rev. „Făt-frumos" An. XIII 1938. 152), în sensul articolelor lui Corneliu Gheorghian *Tablouri de Bucevschi la Viena* și *Alte tablouri de Bucevschi la Viena* (Făt-frumos 1938). — Și chiar C. Gheorghian (ibid. 150) semnala: „Într'o scrisoare, fără dată, ișcălită *Adselberg*, pictorul e rugat să predeie comisionarului cele 2 capete de copii (= *Die zwei Kinder-Köpfe*)". — Așadar, în familia Amselberg dela Viena, s'ar putea fi găsind(?) trei piese Bucevschi: Portretul lui M-me. Amselberg și două capete de copii (?)....

Deine sogenannten „schebigen Reste vom Ostertisch" habe ich erhalten u. indem ich dir herzlichst dafür danke, wirst du es begreiflich finden, dass sie auf mich einen total anderen Eindruck gemacht haben als dass ich sie für „schebige Reste" halten könnte. Ich, Epaminondas u. Iosefin haben uns die Finger darauf abgelekt u. deine Backkunst gebürend gerühmt.

Traducerea:

Așa zisele tale „mizerabile resturi din masa pashală" le-am primit și mulțumindu-ți pentru ele foarte cordial, vei înțelege că dânsele au exercitat asupra-mi cu totului = tot altă impresie decât ca să le pot socoti „mizerabile resturi". Eu, Epaminonda și Iosefina, ne-am lins cu ele degetele, proslăvind cu toată cuviința arta ta culinară.

LECA MORARIU

TABLOURI FLAMANDE

Umbrei lui Epaminonda Bucevschi

PRIMĂVARĂ

Bunicul stă 'n cerdac, cu capu 'n soare
Și nepoțelu 'n brațe, și privește
Livada, ce 'n lumină strălucește
De sub ninsoarea grea de dalbă floare.

Pe 'ncetul inima-i întinerește,
Iar gândul înapoi în timp îl duce,
Când, băețaș, sta fluturii s'apuce
Și-albinele din zbor, și trist zâmbește

Micuțului, ce brațu 'n van destace,
Să prindă gâzele, ce 'n preajmă-i zboară.
Un cuc să cânte 'ncepe și-apoi tace;

S'aude zvonul roții dela moară,
Pe care barza cuibu-și drege 'n pace...
Glas de tălăngi văzduhul înfioară.

VARĂ

In jeţu-i moale, larg, bătrâna împleteşte;
Jos, la picioare-i stă cuminte Azorică,
Iar Saru, cocoţat pe umăr de-a lui frică,
Işi toarce caierul şi liniştea sporeşte,

Furtună aprigă deodată se stârneşte:
Se 'nchid cu zgomot mare uşi, ferești trântite;
Căţelu'-a tresărit cu-urechile ciulite,
Privind prin geamul spart cum colbul năvăleşte.

Dar pân'ce bătrânica să-l închidă prinde
A fulgerat cumplit şi-un trăsnet bubueşte.
Degrabă candela de sub icoană-aprinde;

Şi 'n vreme ce în ropot ploaia năpădeşte,
Iar zarea biciu de fulger şerpuit cuprinde,
Bătrâna 'n umbră rugăciunea îşi şopteşte.

TOAMNĂ

Pe 'ntinderea pustie doar un salcâm stingher,
Ce'n vânt se sbate 'ntr'una sub spălăcitul cer
Cu crengile lui sure, schiloade, despuiate...
Din zbor, înfrigurate,
Cu aripi ostenite,
Spre el s'abate fulger un stol cernit de vrăbii.
O clipă înfrunzite
Stau crengile cu stolul de multe sburătoare,
Un ţipăt de erete!
Ca glonţul, spăriete,
Intregul stol de vrăbii în vânt se risipeşte
Şi piere 'n largul zării...

Tăcerea par'că creşte.
E clipa înserării...
Pe câmpu 'ntins şi trist
Salcâmul îşi înalţă spre ceruri ca un Crist
Făptura lui schiloadă, de moarte 'ncremenită.
. . . . . .
In zarea mohorîtă,
Ce-o 'nghite 'ncet amurgul.
Se stinge tot mai jalnic
Un ţipăt de erete!

IARNĂ

Cu ochii cât cuprinzi, în fir de-argint ţesută,
Şi-a 'ntins zăpada pânza-i albă sclipitoare.
Pe-un vârf înalt de plop, corchin de neagră floare
Işi plânge un stol de corbi tristeţea mută.

Cu sănii cete de copii lărmuitoare
Din vârf de deal săgeată valea 'nvineţită.
Pe câmp din ochi îţi piere-o sanie'nghiţită
De-albeaţa cea nemărginită, orbitoare.

Fuior de leneş fum dintr'un hogeag se'ntinde
Şi-un câne tremurând cu jind la el priveşte.
Un glas sfios de clopot să răsune prinde.

Dar greu' amurgului curând îl năbuşeşte.
Pe rând cătunul somnoroşii ochi şi-aprinde
Privind luceafărul, ce viu pe cer luceşte.

(†) LIVIU MARIAN

Rânduri pentru opera lui Bucevschi

In cazul Bucevschi, oricine ar încerca să-l studieze, se va lovi de lipsa originalelor, lucrările care se mai păstrează cu evlavie în cele câteva instituţii şi gospodării bucovinene neputând sluji o complectă caracterizare a marelui artist.

Deaceea şi rândurile de faţă nu pot fi socotite decât ca nişte impresii personale, fără pretenţie de a cataloga sau ierarhiza pe acela care — primul — şi-a purtat penelele pe meleagurile Bucovinei moderne.

Prin bună-voinţa fraţilor Dr. Luţa, cărora le mulţumesc şi pe această cale, am avut bucuria să contemplu un album cu multe reproduceri fotografice, precum şi câteva foi de album cu desene originale ale lui Bucevschi.

Hârtiile rămase nu desvăluesc prea multe, totuşi un fapt reiese cu multă claritate: Bucevschi a fost în toate lucrările sale întâi desemnator: un desemnator foarte conştiincios până în cele mai neînsemnate detalii.

Nicăiri nu se vede neastâmpărul liniei, nici o neglijentă.

Critica modernă ar numi linia lui Bucevschi o linie lipsită de nerv: decât artistul în cazul lui Bucevschi se complace în a conduce el linia şi nu se lasă condus de dânsa; nimic, deci, nebulos în schiţele lui.

Ba, de multe ori, aceste schiţe sunt adevărate studii în alb şi negru.

Câteva case de ţară, un chioşc, o fântână, porţi şi garduri de sat, trunchiuri de copaci, boschete, plante şi flori, cât şi diferite alte vederi sunt îndelung studiate, cu multă ştiinţă şi răbdare redate până în cele mai mici amănunte.

Aceste studii îi serveau de multe ori lui Bucevschi drept cadru la diferite compoziţii cu caracter naţional, la aşa numitele pastorale, în care apar ţărance şi ţărani în frumoase costume naţionale.

Dragostea lui Bucevschi pentru desemn se poate vedea şi în studiile pe care le face în vederea portretelor în ulei; aceste portrete rămân uneori mai prejos decât desenele ce le-au precedat.

Totuşi la portrete, care alcătuesc partea cea mai bogată din opera lui Bucevschi, se întâlnesc câteodată oarecari asimetrii în privinţa ochilor, lucru de necrezut când cunoaştem râvna pentru exactitate a lui Bucevschi.

S'ar putea ca aceste portrete să fie lucrate după fotografii, nu după natură; dar nici în acest caz greşelile pomenite nu pot fi scuzate.

Şi tot fără răspuns rămâne întrebarea: cum se face că

Ep. Bucevschi: Mitropolitul Silvestru

Bucevschi om frumos fiind, portretist deasemenea, să nu-şi fi făcut chipul?

Nu cunoaştem dela el nici un autoportret.

Tot la portrete şi în unele compoziţii aflăm frumoase

studii de draperie; desigur că vor fi fost aranjate pe manechine, spre a putea fi mai îndelung studiate de artist.

Tot în privința desemnului și ca o abatere dela perfecțiunea lui trebue menționate cele câteva scăpări din vedere întâlnite la o lucrare în majolică (o mână greșită și nudurile de copii).

In pictura bisericească, care ar merita ea singură un studiu special, figurile sale sunt prea scurte, în contrast isbitor cu svelteța figurilor din pictura bizantină.

E demn de remarcat că Bucevschi, deși a crescut în umbra minunatelor fresce bucovinene, nu e influențat deloc nici de desemnul și nici — mai ales — de coloritul acestora.

Pictura lui bisericească este de modă apuseană; imită stilul Renașterii.

Și totuși Bucevschi n'a trecut indiferent pe lângă frescele din bisericile noastre; le-a studiat și atunci când s'a ocupat cu cercetarea și redarea în pictură a unui chip mai aproape de adevăr a lui Ștefan cel Mare.

Rezultatul acestor cercetări s'a cristalizat într'un portret înfățișând pe marele voevod; și aici tehnica e cea a Renașterii, și aici figura e îndesată (a împăcat dintr'odată și canoanele aplicate figurilor sale și spusele cronicarilor...).

Originalul acestui portret se poate vedea la episcopia din Roman și nu la Roma, cum scria deunăzi o publicație de artă ce apare în Cernăuți.

Tot în legătură cu interesul lui Bucevschi pentru frescele noastre, se poate vedea pe una din pomenitele foi de album o schiță foarte mică înfățișând chipul Doamnei Maria din tabloul votiv dela Voroneț.

L-a interesat probabil gateala de cap, pe care va fi căutat s'o interpreteze în felul său la vre-un portret oarecare.

După cum tot studii de găteli pentru cap — de data aceasta după modele în viață — întâlnim și pe alte foi aquarelate.

Linia în desemnul lui Bucevschi, pe care artistul o conduce atât de sigur, nu pare să aibă decât un rol ilustrativ.

Preocupările de compoziție, cu predominarea unei anumite linii sunt greu de urmărit, numai după lucrările ce ne-au rămas.

Chiar în celebrul „Bacanal" — cu cele două figuri centrale armonios grupate — nu se află un fir conducător; sunt multe figuri grațioase, bine desemnate, dar care se pot detașa — fără prejudiciu — de grupul central.

Cam la fel se poate vorbi despre compoziția lui Bucevschi,

dacă considerăm și celelalte ramuri din activitatea sa: rocourile, pastoralele, portretele și mai ales despre puținele peisagii.

De altfel peisagul în opera lui Bucevschi joacă un rol secundar; e o simplă umplutură la unele portrete și compoziții, iar când e tratat ca piesă de sine stătătoare, deși bine desemnat, n'are decât o valoare documentară.

Ep. Bucevschi: Nănășica

Mai fericită pare a fi în opera lui Bucevschi repartiția de alb și negru; de aceea poate e și mai avantajos pentru artist să-i cunoaștem opera numai după fotografiile lucrărilor sale.

Vom afla corpuri blonde, sau în haine deschise, detașându-se pe un fond întunecat de draperie ori de peisagiu, figuri luminate dintr'o parte pe fonduri convenționale întunecate, sau profilându-se pe obscuritatea încăperilor ș. a.

In toate o meticuloasă grijă de modelare, o tranziție pe

nesimțite dela alb la negru în redarea figurilor, a draperiilor și în general a tuturor motivelor cuprinse în cadrul tabloului.

Această dorință de a prezenta spectatorului ceva „frumos terminat" strică de multe ori lucrării: întâi se pierde relieful figurii — mai ales când ea e așezată în plină lumină — apoi culoarea și uneori chiar și desemnul.

Am văzut totuși printre fotografiile amintite după opera lui Bucevschi una înfățișând un cap de bătrân și alta o scenă din rococo, în cari se poate surprinde bucuria creației — primul avânt — se pot urmări petele de culoare; se spune că acestea-s „lucrări neterminate"...

Păcat că n'au rămas mai multe așa; vor fi fost — poate — și din acestea, dar ele vor fi luat drumul străinătății.

Cea mai slabă latură în opera lui Bucevschi este fără îndoială culoarea; sunt, însă, și alți mari pictori străini, care neglijează, sau n'au simțul culorii și totuși rămân mari.

De aceea să i se ierte și lui Bucevschi această scădere pentru vremurile noastre și să se țină seama și de mediul academic în care și-a făcut studiile și care n'a strălucit totdeauna prin culoare.

Lupta pentru preponderența culorii era — ce-i drept — în toiu pe timpul lui Bucevschi; ea se dădea, însă, departe de el, pe malurile Senei și abia mai târziu a ajuns pe cele ale Dunării albastre.

Bucevschi își însușise o technică, se simțea mulțumit de rezultatele operii sale, asemănătoare cu aceea a maeștrilor săi și n'a mai încercat s'au n'a mai avut timpul să caute și alte rețele.

De altfel poate că-i mai bine așa; a rămas ceva de pe urma lui. Dacă s'ar fi străduit să fie un inovator pentru meleagurile sale, n'ar fi fost poate înțeles și s'ar fi străduit în van. E bine să fii și sceptic cu opera ta, aceasta te îndeamnă spre creații superioare, dar uneori nu strică nici încrederea: încrederea, nu îngâmfarea.

Bucevschi a fost un om modest, un muncitor conștiincios, un mare artist pentru timpul său și meritul lui, pe lângă acela de-a ne fi lăsat o sumă de lucrări importante, constă în faptul de a fi trezit în mediul bucovinean gustul pentru artele plastice și de a fi deschis drumul artiștilor ce l'au urmat.

El nu e cu nimic mai prejos decât contemporanii săi — confrați în ale artei — din vechiul regat: Gh. Tătărăscu 1813—1888, Const. Lecca 1810—1887 și Mișu Popp 1827—1892 și,

dacă nu și-ar fi făcut studiile la Paris, pentru a se deosebi complect de ei, ar putea fi adăogat și Th. Aman 1831—1891.

Ca și dânșii Bucevschi a avut de luptat cu toate greutățile și lipsurile începutului.

Fie, dar, ca aceste rânduri — care vor stârni, poate, unele

Ep. Bucevschi: Const. Popovici

nedumeriri — să contribuie la o mai temeinică studiere și punere în valoare a unui artist cu care neamul întreg are a se făli.

IOAN CÂRDEI

PE AICI VÂNĂTORII DE MUNTE

Pe aici Vânătorii de Munte căzură;
Pasul lor verde, se-aude cum sună.
Pe culmile aspre de cremene sură,
Să cânte o goarnă și iarăși se-adună.

Inalți ca brădetul, in sbor ca hultanii
Trecură pe alte tărâmuri.
Supuseră oștile sumbre și hanii
Predară cetățile oarbe, din Crâmuri...

Bachtschissaray-uri ce sue în ceruri,
Cetăți de Legendă, Sevastopol și Ialta,
Cu brațul lor aspru prin sumbrele geruri
Săpară istoria nouă cu dalta...

Atâtea orașe în urmă lăsară,
Să 'ntoarcă icoana cea nouă a lui Crist.
Din visul lor aspru crescu iar o Țară
Cât marea cea mare, — a voevodului trist.

Și sfinți precum ceara ce picură lin,
In mutele, albe Capelle,
Acum zâmbesc, nevăzut și senin,
Stând drepți, pe plotoane 'n parcele.

Pe drumul cel alb ce duce spre Est,
Se duc și se 'ntorc camarazii;
Doar gropile lor vor sta sub acest
Adăpost fără moarte, etern precum brazii...

Și 'n marșul Istoriei noastre de-acum
Pe drumul cu sfinți ce duce 'n Destin,
M'aplec cu sfială prin pulberi și fum
Și mut, lângă crucile drepte, mă 'nchin.

Krim, August 1942. *GEORGE FONEA*

MI-E FRUNTEA

Mi-e fruntea manuscris mototolit
Ce arde 'n focul mâinii tale mici,
Dorurile, pui de rândunici,
Subt umbra genelor s'au cuibărit.

Mi-ești dragă pentrucă în tine văd
Ardealul meu de bucurii și soare,
Vorbele-ți sunt cârduri de cocoare
Și 'n ochi pierdutul cer îl întrevăd.

Trupul tău e plopu 'nmlădiat
Crescut în satul meu ca o lumină,
Sânii tăi sunt pui de lună plină
Ce i-ai adus cu tine pe 'nserat.

Mâna ta e-o creangă de cais
Inflorită 'n zarea 'nstreinată,
Ce-mi mângâie tâmpla 'ntunecată
Și-mi retrăiesc pierdutul paradis.

Când îmi tresari în suflet ca o stea
Simt cum Ardealu 'ntreg trăiește 'n mine,
De-aceia poate 'n pribegia mea
Zările triste mi le faci senine.

EMIL ZEGREANU

HORA ALBĂ

Aripi albe au atins
harpe albe, dalbe salbe,
au arat aleanuri albe,
dalbe brațe, alb cuprins.

Albe, albe, azi, aseară,
cap de iarnă, cap de fată,
albe scamele de vată,
brazii albi și albă țară.

E. AR. ZAHARIA

Portretele lui Ep. A. Bucevschi

Pentru o bună înțelegere și justă apreciere a personalității și operei unui pictor trebue să cunoaștem înainte de toate, pe lângă biografia lui propriu zisă mediul în care s'a desvoltat, și îndeosebi concepția artistică a epocii în care a trăit.

Or, în ce privește viața propriu zisă a lui Bucevschi, până în prezent cunoștințele noastre sunt mult prea sărace, față de importanța pe care acest valoros și temeinic pictor o are nu numai pentru Bucovina, ci în genere pentru istoria picturii românești din secolul al XIX-lea. Ele se rezumă, în esență, la puținele date biografice pe cari cu multă trudă și cu sufletul plin de pietate le-a adunat și publicat în revista „Boabe de grâu" anul 1934 caetul Nr. 9, nepotul său de soră, regretatul consilier dela Curtea de Casație Corneliu Gheorghian, și cari constitue până astăzi cea mai complectă sursă de informații asupra vieții lui Bucevschi.

In această ordine de idei relevăm că pictorul Epaminonda Bucevschi se află trecut, cu o notiță biografică și artistică relativ amplă, în monumentala lucrare lexicografică germană „Allgemeines Lexicon der bildenden Künstler" de U. Thieme & F. Becker, apărută la Lipsca în peste 30 volume format lexicon. Faptul acesta este pentru noi o dovadă, că, la timpul său, Bucevschi se bucura de o bună reputație ca pictor în apus, la Viena, unde după terminarea studiilor sale academice în anii 1868—1874 a trăit și își avea atelierul său în permanență, până scurt înainte de moartea sa.

Această din urmă împrejurare îl deosebește pe Bucevschi de toți ceilalți pictori români ai epocii sale, și în deosebi de cei din regatul liber. Toți aceștia dacă au făcut și studii de mai lungă sau scurtă durată în apus, la München, dar mai ales în Franța și Italia, s'au întors după terminarea acestor studii înapoi în țară, unde au lucrat apoi și au trăit până la sfârșitul vieții lor. Bucevschi dimpotrivă, rămâne la Viena unde și-a făcut studiile, și se stabilește în acest centru artistic în mod definitiv, până scurt înainte de stingerea sa din viață, când bolnav de ftizie s'a reîntors la Cernăuți, unde timp de unul sau doi ani a locuit și și-a avut atelierul de pictor diecezan în aripa din dreapta a palatului mitropolitan, sub îngrijirea plină de părintească bunăvoință a protectorului său, marele român și mecenat, mitropolitul Silvestru Morariu-Andrievici.

Ca student de teologie Bucevschi intră mai întâi la învățătură la pictorul diecezan adus din străinătate la Cernăuți

Arendf, acelaș pictor vienez, care în anii 1863/64 zugrăvise iconostasul bisericii catedrale din Cernăuți și dela care se mai păstrează încă și astăzi în altarul bisericii Sf. Paraschiva din Cernăuți o serie de tablouri bisericești, așa numite „praznice", foarte frumoase în compoziția clasică și coloritul lor fastuos.

Ep. Bucevschi: Teofil Bendella

In anul 1868, după terminarea studiilor teologice, Bucevschi pleacă la Viena și intră în academia artelor plastice de acolo, unde lucrează sub conducerea profesorilor academici Josef V.

Führich (1800—1876), Karl Wurzinger (1817—1883) şi Karl v. Blaas (1815—1894), şi în fine, după terminarea a patru ani de studii academice, trece în cursul special al marelui pictor Anselm Feuerbach (1829—1880), care tocmai atunci fusese chemat ca profesor la academia din Viena. Atât aceasta din urmă, cât şi directorul academiei, Christian Ruben (1805—1875) îi eliberează tânărului pictor bucovinean certificate pline de laudă, în cari confirmă că absolventul academiei Ep. Bucevschi manifestă un deosebit talent pentru „pictura istorică" şi că a fost distins cu premiul special „Gundel" pentru cele mai bune lucrări în toate ramurile picturei [1]).

Ucenicia academiei de arte plastice din Viena din anii 1868—1874, îndeosebi cursurile maestrului Anselm Feuerbach i-au procurat lui Bucevschi pe de o parte acea perfectă stăpânire a desenului, siguranţa absolută a compoziţiei cât şi coloritul cumpănit şi cultivat, care se remarcă atât de admirabil în toate lucrările artistului. Aceeaşi ucenicie însă i-a format, pe de altă parte, pictorului nostru şi concepţia despre artă.

Această concepţie, care domina aproape în întreg secolul XIX-lea academiile de artă plastică, era aşa numita „Historienmalerei", „pictura istorică" sau, cum o numeşte mai bine C. Gheorghian, „pictura istoriografică", adică redarea unor subiecte mitologice sau unor întâmplări din trecutul real sau imaginar al popoarelor, în tehnica tradiţională propovăduită de academii. Această artă se manifestă de obicei în tablouri de dimensiuni mari, cari prin compoziţia lor rece reprezintă diferite motive cu gesturi teatrale, pompoase, fără viaţă şi naturaleţă. Acesta era fondul picturei academice, singur recunoscut şi admis de catedrele academice şi de critica oficială a timpului.

Şcoala rigidă a desenului zi de zi, şase ani în şir, mai întâi după modelele în ghips ale plasticelor clasicismului elen, şi pe urmă modelul viu, a avut totuşi darul să dezvolte în Bucevschi, care era un elev foarte harnic şi silitor, până la perfecţiune spiritul de fină observaţie, memoria formelor şi simţul ales al culorilor, calităţi pe cari le recunoaştem, în formă încă

---

[1]) Am avut în posesia mea două astfel de certificate, până în anul 1937, când le-am expus în expoziţia colectivă a lucrărilor lui Bucevschi aranjată în palatul mitropolitan, donându-le apoi împreună cu numeroase scrisori originale adresate pitorului, Muzeului mitropolitan. După eliberarea Cernăuţilor, ele până în prezent nu s'au mai aflat acolo, fie că s'au răvăşit, fie că au dispărut.

EP. BUCEVSCHI

HAN IN BRĂILA

naivă, de acum din schițele ce le făcea tânărul Bucevschi înainte de intrarea în academie, pe când era teolog, în lunile de vacanță petrecute în diferitele sate din Bucovina. Această măestrie a desenului e una din calitățile fundamentale ale artistului adevărat, azi atât de absentă, cel puțin neglijată, dacă nu nestăpânită și ascunsă sub masca modernismului.

Din studiile sale la academia din Viena Bucevschi s'a ales cu această zestre de perfecțiune tehnică și de concepție academică despre artă, și cu ea va fi pornit, dacă e adevărat ceea ce se spune, în călătoriile sale de studii la München, Paris și în Italia, centrele principale ale învățământului artelor plastice, către care gravitau toți tinerii pictori, fie că terminau anii uceniciei academice, fie că nu puteau suporta cătușele acestor școli.

In Parisul de atunci se agitau, în fruntea unei întregi pleiade de artiști tineri, doi mari revoluționari ai picturei: primul, Gustave Courbet (1819—1877) lupta fără cruțare și cu multă dușmănie contra fondului artei academice, susținând că în artă nu există dogmă și că numai singură natura ar trebui să fie marea instructoare; iar temeiurile formulelor tehnice le combătea cu înverșunare Edouard Manet (1832—1885). Acesta susținea că pictorul nu trebue să redea oameni și obiectele așa precum le știe că sunt, ci așa precum le vede, el renunța în consecință la desenul exact și la executarea plastică în detaliu, și tindea să reproducă numai impresiunile reflexelor luminei, așa cum se prezintă lucrurile la prima privire, nu ca și când ar fi văzute precis și din apropiere. Renunțând la liniile și formele exact conturate, pictorul așează în schimb clarul și obscurul lângă olaltă.

Chiar dacă Bucevschi a vizitat Parisul, el totuși a rămas credincios concepției tradiționale academice despre pictură, fiind evident influențat până la captivare de maestrul său Feuerbach, pe care îl imita la început, pictând și el aceleași motive, de dimensiuni mari, cum sunt „Bachanalul" și „Dante". Erau pentru Bucevschi, care învățase pictura într'o academie de tradiție germană, cum era cea din Viena, prea avansate și noui curentele, cari se manifestau în capitala revoluției, în Parisul luminei noui și al culorilor curate.

Bucevschi își începe astfel cariera artistică într'o epocă, în care se usucă ultimele ramuri ale picturei clasice academice și încep a răsări primii muguri ale picturei moderne, libere și luminoase. In scurta sa viață, el rămâne un adept devotat al fondului și formulelor picturei academice.

Bucevschi păstrează şi legăturile vechi cu Bucovina, îndeosebi cu mitropolitul Silvestru Morariu-Andrievici şi cu preotimea bucovineană, făcând în lunile de vară călătorii regulate la Cernăuţi şi în provincie.

Cu ocazia acestor călătorii, şi apoi, după mutarea sa la Cernăuţi către sfârşitul vieţii sale, el execută, în afară de icoanele pentru diferitele iconostase ale bisericilor din Bucovina, o serie întreagă de admirabile portrete ale feţelor preoţeşti şi mirene din Bucovina.

In opera artistică a lui Bucevschi, portretele ocupă un loc de frunte. Această ramură a picturei este singura pentru care învăţătura câştigată în academii dădea o pregătire foarte potrivită, fără a constitui un pericol de influenţare sau chiar de alterare a individualităţii artistului. Prin studiul la academia vieneză, cu întreaga serie a profesorilor ei, dar mai ales prin perfecţionarea sub conducerea marelui pictor Anselm Feuerbach, Bucevschi a reuşit să devie el însuşi un maestru desăvârşit al desenului corpului uman.

Portretul nu este decât redarea individualităţii fizice şi spirituale a omului. Arta portretului a fost considerată de artiştii tuturor vremurilor ca una din cele mai înalte creaţiuni ale picturei şi sculpturei.

In epoca Renaşterii cele mai mari genii artistice au creat nemuritoare portrete, în fruntea lor Leonardo da Vinci şi Rafael. In secolul al XVI-lea lucrează portrete celebre Tizian, Lorenzo Lotto, Tintoretto, Paris Bordone şi alţii, iar secolul al VXII-lea aduce o deosebită înflorire în arta portretului, îndeosebi în Ţările de jos, unde strălucesc nume ca Van Dyck, Rembrandt şi Frans Hals, şi în Spania, care produce pe cel mai mare portretist al lumii, Diego Velasquez.

In portretele lui Bucevschi se pot evident urmări influenţele coloristice ale acestui din urmă genial artist spaniol, numeroase tablouri portretistice ale acestuia găsindu-se în bogatele colecţii ale muzeului istoric-artistic, „Kunsthistorisches Museum" din Viena, unde se păstrează celebrele portrete ale regilor şi reginelor spaniole precum şi o serie de tablouri reprezentând delicatele infante spaniole.

Toată firea cât şi concepţia artistică a pictorului Bucevschi este rezervată, obiectivă, însă pătrunzător de fină.

El întrebuinţează o gamă de colori bogată, dar sobră, bine cumpănită, totdeauna distinsă. Fonduri gris-verzi, de pe care se desprinde foarte fin incarnatul roz al feţei, ridicat discret prin albul unui guler. Ca adevărat maestru, Bucevschi ştie

să redea iluzia materiei, atât a corpului uman cât şi a îmbrăcămintei. Dantelele din portretele feminine sunt fine şi uşoare, şi uimitoare e măestria cu care sunt pictate.

Bucevschi a lucrat un şir întreg de portrete reprezentative ale înalţilor demnitari bisericeşti, ca portretele mitropoliţilor resp. episcopilor Blajevici, Bendella, Silvestru Morariu,

Ep. Bucevschi: Soţia preotului Remey de Herseni

menite să împodobească sălile de recepţie arhiepiscopale, precum şi un foarte mare număr de portrete familiare ale preoţilor şi preoteselor bucovinene, şi câteva portrete de mireni.

In toate aceste tablouri personalitatea individuală este redată cu o remarcabilă putere şi naturaleţă. Unele din ele sunt adevărate capodopere, cum e portretul mitropolitului Silvestru: privirea energică şi autoritară a feţei, ochiul viu şi pătrunzător, toată figura mitropolitului trăieşte şi-i simţi imediat personalitatea dinamică. Multe din aceste portrete posedă subtilităţi de desen şi coloristice neîntrecute. Cât de admirabil este redată bunătatea sufletului în unele portrete de preotese, îmbrobodite după moda veche cu tulpan pe cap, dârzenia şireată a acelui cetăţean fruntaş din Siret, îmbrăcat în haină moldovenească cu guler de blană de vulpe neîntrecut de naturală, sau faţa resemnată a ţăranului moşneag, cu pletele albe, mustăţile şi barba atât de firesc redate. Toate acestea sunt piese unice, cari ar putea sta cu cinste în orice muzeu din lumea mare.

Caracteristic pentru măestria cu care Bucevschi picta portretele sale după modelul viu, este următorul episod autentic (reprodus de scriitorul Nicolae G. Rădulescu-Niger sub titlul „O apariţiune", într'un volum al său de schiţe şi nuvele „Cuvântul morţei"). Patapie Palaghean, camerist sau, cum spune Rădulescu-Niger, „odăiaş" la reşedinţa mitropolitană din Cernăuţi între anii 1879 şi 1909, ocupa în primul său an de serviciu o cameră de culcare a cărei fereastră da în paraclisul bisericii mitropoliei. Într'o noapte, scurt după înmormântarea venerabilului său stăpân episcopul Teoctist Blajevici, antecesorul mitropolitului Silvestru Morariu, Patapie Palaghean privind întâmplător pe fereastră într'un moment când luna tocmai ieşită de după nori lumina cu razele ei misterioase o parte a altarului, avu o vedenie stranie. Într'un colţ din faţa altarului apăru deodată, aevea, în tota făptura sa impozantă, episcopul Teoctist Blajevici, ţinând cârja arhierească într'o mână, iar cealaltă ridicată pentru binecuvântare. Câteva clipe numai, şi luna trecând iar între nori, vedenia se mistui în întunericul nopţii. Cameristul cutremurat de spaimă căzu în genunchi şi începu să se roage, iar apoi alergă pe neră-suflate la secretarul reşedinţei pentru a-l vesti de cele văzute. Acesta, om realist şi fără frică de apariţii, se duse împreună cu cameristul în altar, unde vedenia îşi găsi de îndată explicaţia ei firească: era portretul proaspăt pictat şi neîncadrat încă, al episcopului Teoctist Blajevici, aşezat într'un colţ din stânga altarului.

Dacă acest fapt ilustrează, poate mai bine ca oricare altul, calităţile de portretist desăvârşit ale lui Bucevschi, un al fapt

în legătură cu aceasta trebue să trezească mirarea noastră. Este îndeobşte cunoscut că fiecare pictor portretist prezintă în opera sa cel puţin unul, dacă nu mai multe autoportrete. Indeosebi Anselm Feuerbach, care dintre toţi învăţătorii lui Bucevschi l-a influenţat pe acesta în cea mai largă măsură, este

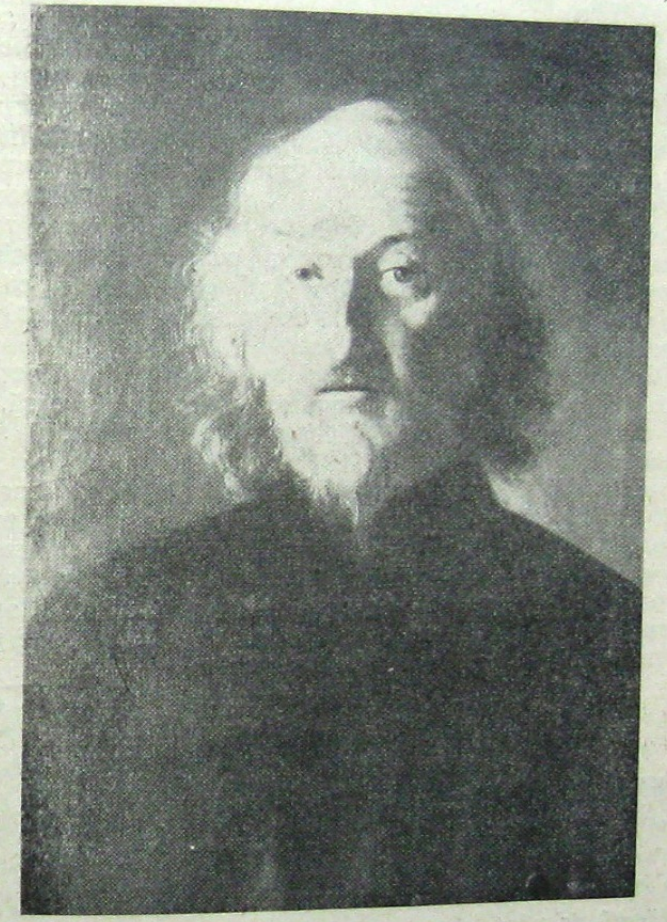

Ep. Bucevschi: Preotul Mândrilă

cunoscut prin o serie întreagă de autoportrete. Or, dela Bucevschi, el însuşi un portretist atât de îndemânatec, nu ne-a rămas şi nu este în genere cunoscut un singur autoportret.

Enigma acestei absențe regretabile e până astăzi nelămurită, și poate va rămâne în veci un semn de întrebare.

Numai portretul lui Ștefan cel Mare, lucrat pentru Episcopia din Roman, ne pare că nu ar reda personalitatea Voevodului așa cum ne închipuim că a fost acest Domn al Țării moldovenești: atletul neînvins al creștinătății, care an de an lupta pe viață și pe moarte cu dușmanii țării sale, într'o continuă încordare de putere și voință vitejească. Fața lui Ștefan cel Mare din acest portret se aseamănă, ce-i drept, formal cu chipul Domnului din evangheliarul dela Mănăstirea-Humorului, însă este prea delicată și toată figura aproape ștearsă într'o poză de șablonă, încât mai curând face impresia unui curtean fin și mlădios, decât a neînfricatului și nebiruitului apărător al Moldovei. Nici decorul arhitectonic, de dimensiuni prea mari pentru scaunul domnesc dela Suceava, nu ne pare verosimil. Evident, Bucevschi îl imaginează pe Ștefan cel Mare ca ctitor, într'o clipă de răgaz după lupte, totuși sprijinit cu mâna stângă pe spadă, în vre-o zi de sărbătoare.

Cu excepția micilor sale schițe și studii din tinerețe, pictorul lucra tablourile sale numai în atelier sau în casă, nu însă și în aer liber, aceasta poate datorită sănătății sale subrede.

In scurta și zbuciumata sa viață pământească, Epaminonda Bucevschi a creat mult și cu multă dragoste, și toate operele lui, între cari mai ales portretele, sunt un izvor nesecat de clipe de sărbătoare generos, dăruite posterității românești. Ele toate poartă pecetea unei mâni și a unui suflet de artist binecuvântat de Dumnezeu și reprezintă una din valorile permanente ale tezaurului artistic românesc.

PETRE LUȚA

COPILĂRIE

Copilărie, copilărie, —
Creangă de vișin îmbobocită din vie —
Mângâiată de soare
Sub cununa de hulubi și cocoare,
Legănată de vânt —
In serile cu ochii umezi de stele, —
Cu parfum de viorele
Și toporași,
Acolo, pe colinele mele de basme, de la Iași.

In căsuța noastră
Cu flori în grădină și la fereastră,
Cu doi plopi — sentinele argintii — la poartă,
Cu gard viu (înalt de două ori cât mine) de cuișoare,
Cu salcâmi albi, rozi și galbeni în floare,
Frasinul în mijlocul grădinii cât un cortel enorm
Sub care îmi plăcea adeseori să dorm,
Iar mai târziu, retrasă de lume,
Să visez fără să știu pentru ce anume.

Bunica, cu panerele gândului doldora de povești.
(Bunica bună, prin ce colțuri de rai mai rătăcești?
Ingerii cărora desigur le'nșirui povești,
Sunt mai cuminți ca noi?)
Ne adunam în poala ei — roi —
Și basmul curgea
Ca lumina limpede de stea,
Sau vijelios ca marea în furtună,
Când era vorba de zmei și de vre-o căpcăună.
Știu, inima îmi bătea atunci așa de tare
Ca la „Leagănul Fluturilor" sunetul strident de fanfare...
Dar totdeauna mi se muia sufletul și geana
La basmul cu Făt-Frumos și Cosânzeana...

Cling, cling...
Clopoțeii lernii (cu nămeții cât casa) cum mai ning...
Sania, la poalele Cetățuei, — ca săgeata...
Soarele — cât un bostan — rostogolindu-se peste Galata...
Ne duram din nea cetățui cu porți și crenele,
Cu bombe mai mari, mai mărunțele,
Și'ncepeam atacul sub soarele cu dinți...
Apoi,— învinși sau învingători — ne'ntorceam în casă
In căldura moale ca o mătasă.
Odată prea n'am fost cuminți,
(Era cu câteva zile înainte de Ajun)
Deaceia, Moș Crăciun

Nu ne-a mai adus jucării și păpuși, sub pat.
(Așa era obiceiul pe la noi — demodat)
A doua zi de dimineață
Eram mai triști și palizi decât florile când înghiață.
Și nu plângeam,
Ci numai priveam în gol,
Așa cum rămâi cu privirea când pleacă păsările în stol...
Noi cei opt — surori și frați —
Fiindcă ne știam strașnic de vinovați...

Copilărie, copilărie, —
Creangă de vișin imbobocită, din vie....

ADELINA I. CÂRDEI

SCRISOARE TÂNĂRULUI POET...

Prietene poet, palid vânzător de vise
dela imaculatele tărâbi de fum,
au foșnet de stele filele scrise
din nopțile albe uitate'n volum...

Prietene poet, anii noștri tineri, anii,
ca niște amante eri ne-au părăsit.
Gândurile au sunat fals ca banii
și'n nici-o inimă nu ne-am regăsit...

Prietene poet, știu, vrei tinerețea înapoi
dar n'o s'o mai aduni din pagini;
privește'n urmă ce-a rămas din noi:
imagini, imagini, imagini...

Prietene poet, anii duși n'or să revie,
iubirile ni le-am vândut în pagini,
dar moae tocul în inimă și scrie:
imagini, imagini, imagini...

NECULAI TĂUTU

BALAURUL

Conu' Ioniță Scutelnicu se întoarce acasă agale, în după amiaza liniștită și înghețată de început de iarnă. Pământul sună sec sub pașii trecătorilor. Gândurile lui Conu' Ioniță sar sprintene ca niște vrăbii. Se simte mulțumit de sine și de singurătate. Când plecase dela slujbă, odăiașii se ploconiseră adânc :

— Să trăiți, Dom'le Prefect !

Conu' Ioniță era proaspăt sub-prefect, dar de câte ori i se dădea titlul de prefect, zâmbea satisfăcut: era ca o anticipație plăcută.

A început să fulgueaască și Conu' Ioniță se simte tot mai ușor, tot mai sprinten. Trecând pe lângă grădina publică, se înfundă în dedalul aleelor, până ajunge în mijlocul unui grup de brazi. Era singura verdeață printre crengile desfrunzite. Mirosul de rășină îi cotropi sufletul ca o amintire. Se așează pe banca de sub brazi. Gândurile prind a zbura, săltând legănat din firizile trecutului ca fulgii ușori de zăpadă...

* * *

— Hai Ionică, lasă prostiile. Vino și te îmbracă. Știi că astăzi plecăm.

Asta nu pricepea Ionică, de ce toată lumea, și mai ales mamă-sa, îi persecută zmeele lui, socotindu-le drept „prostii". Și tocmai acum când experimenta un nou sistem de zmeu în formă de pară ! Și totuș, trebue să lese totul baltă, căci se hotârîse plecarea tuturora la Bâlca, undeva prin munți, unde aveau o rudă brigadier silvic. Bâlca asta trebue să fie vreun sat plictisitor, pentru care e nevoit să-și sacrifice Ionică joaca cea mai plăcută cu zmeele. Era ceva revoltător, dar trebue să se supue tiraniei mame-si... Și tăcăneala monotonă a trenului, timp de mai multe ore lungi, i-a înțepenit trupul și i-a ametit capul, până au ajuns într'o haltă mică, din scânduri, pierdută între întunecimi de brazi.

Se întuneca. Într'o căruță de țară și-au încărcat calabalâcul și, hodoronc-hodoronc, pe un drumeag cu urcușuri și scobârșuri, prin șuvoae repezi, prin prundișuri, au mai mers în trapul cailor cale de un ceas, hurducați la toate hopurile. Nu se mai vedea nimic în preajmă. Numai o șopotire misterioasă, din ce în ce mai aproape, se furișa până sub roțile căruții. Au ajuns la o casă copleșită de un întuneric de smoală, amenințată de fluerături prelungi, necunoscute.

O săptămână întreagă ploile n'au mai contenit. Ionică se plictisea grozav, neputând ieși din casă. S'a jucat câtva timp cu Milița, fetița blondă și durdulie, dar au ajuns repede la conflicte, cu părueală reciprocă.

Deabia când s'au mai luminat munții, ieșind din scămoșala norilor și aburilor, și-a putut da seama Ionică de singurătatea casei brigaderului. De jur împrejur erau numai munți și brădet întunecat. Fetița brigadierului i-a arătat pârâul Bâlca, fântâna cu apă limpede, moara hodorogită. Au căutat cuiburi de lăstuni și de stăncuțe ascunse în malul priporos al pârâului, s'au avântat și pe cărările cotite printre trunchii brazilor, ajungând până la poiana cu hățișuri de zmeură și mure.

— Uneori ajung și urșii până aici, la zmeuriș, îi spune fata.

— Ai văzut cu ochii tăi vreunul? Întrebă băiatul cu îndoială.

— Nu, eu n'am văzut, dar mi-a spus Ghiță Bouariu.

Pârâul Bâlca se desparte în două brațe, cu care înconjură la mijloc casa brigadierului, cu grădina de zarzavat cu tot. Acolo, în grădina din spatele casei de bârne, sunt păduri întregi de fasole cațarate pe haragi, mazăre, bob, printre care își face vacul Ionică, în tovărășia armelor sale: un arc, două puști de soc: una cu dopuri și alta care împroașcă. Cu ele vânează găinile, câinii, purceii și alte fiare și balauri, pe care le vede numai acest nou Robinson.

Milița are când înfățișare de Mama Pădurii sau vrăjitoare și trebuește urmărită în mod războinic cu săgeata, cu pușca de soc sau numai la trântă voinicească; alteori însă este o Ileană Cosânzeană sau o zână, care trebue apărată de zmei și balauri mai mult sau mai puțin imaginari.

Stând în codrii de fasole, a auzit Ionică pentru întâia dată sfidarea balaurului cu mugetul lui batjocoritor. A sărit pârleazul din fundul grădinii și, după câțiva pași, a ajuns la malul prăpăstios, de unde se vedea până departe încovoierea lucitoare, cu solzi de aur și cu ochi de foc, a balaurului. De pe malul înalt, Ionică se simțea un uriaș care domină zările și, ca răspuns la sfidarea balaurului de jos, puse o piatră în praștie și ochi în cearcănul de foc al jivinei. Se retrase apoi pentru a medita sub tufele pădurii, unde-și stabili cartierul general. După amiază a chemat un consiliu de război, la care au luat parte și Milița și feciorul lui Ghiță Bouariu. După lungi desbateri, au căzut de acord: Au cărat bolovani și crengi groase, pe care le-au pus deacurmezișul unui braț al pârâului Bâlca: astfel vor tăia unul din capetele hidrei. Cei trei cutezători luau proporții de eroi de basm. Când au zvârlit prima bârnă, balaurul i-a stropit cu bale și spumă; dar au prins curaj și treaba mergea greu, căci șuvoae repezi rupeau zăgazul făcut cu trudă și prin spărtură își vâra coada fiara năprasnică.

Inainte de apusul soarelui treaba era aproape gata când, pe neașteptate, cerul s'a întunecat, codrul a prins a vui din adânc și o întreagă coaliție s'a format între balaur, Mama Pădurii și toate Vântoasele scăpate din văgăunile munților. Trăsnete, fulgere și ropote îndesate, ca o năvală de călăreți, începură să cadă cu găleata. Cei trei eroi s'au retras, învălmășiți de furtună și murați până la piele, sub un stejar protector. Într'un târziu, auziră lipăind cu picioarele goale prin băltoage: era Ghiță Bouariu, cu un sac în cap, venit să-i caute.

— Iracan de mine, în ce hal sânteți! Veniți repede acasă.

Toată noaptea Ionică n'a visat decât balauri cu șapte capete, mugind și zvârcolindu-se cumplit. Ionică tresărea, se zvârcolea și el în pat, țipa și sărea ars. Asculta cu inima zvâcnind ropotele ploii și mai ales mugetul batjocoritor al fiarei năvălind în asalturi tumultoase asupra casei, parcă era alături, sub părete.

Câteva zile a tot plouat mereu și Ionică a gogit în pat. Când a răsărit, auriu, soarele de după nouri, a alungat cu suliți de foc toate Vântoasele și pe Mama Pădurii, zvântând pământul. Numai balaurul sclipia furios din solzii lui de oțel.

Iarăși s'au adunat cei trei în consiliu de război, hotărînd continuarea expediției. Au refăcut și întărit zăgazul și au abătut apa numai pe un singur braț. Răsplata învingătorilor a fost câte o ulcică de lut, plină cu chitici și zvârlugi de aur, găsiți prin prundișul celuilalt braț secat.

Satisfacția victoriei nu a fost de lungă durată: curând apăru morarul furios și alb de făină, să se plângă împotriva „giuvaolilor", care i-au abătut apa dela moara lui.

* * *

Lui Cuconu' Ioniță Scutelnicu îi trecu un fior prin trup: îi căzuseră pe față fulgi de zăpadă, iar picioarele îi erau bocnă. Era imprudent să viseze așa, ca un copilandru, singur, pe banca învăluită în întuneric și miros ascuțit de brad. Se îndreptă grăbit spre casă. Dar, după ce s'au culcat nevasta și copiii, după ce a încercat să-și citească ziarul culcat în pat și după ce a stâns lumina, ca niște furnici au năvălit gândurile și amintirile: sar ca lăcustele, târâesc monoton ca greerii, susură ca un pârău de munte, fosnesc adânc și îndepărtat ca o pădure de brazi. Și conu, Ioniță uită din nou că e persoană gravă și iarăș visează ca un liceean îndrăgostit.

* * *

Pe pârâul Bâlcăi a trecut destulă apă; și destule valuri au bătut și peste viața lui Ionică Scutelnicu. Iată-l bacalaureat; e drept, cam firav, dar cu patalamaua la mână. Aerul de munte îi va face însă bine și de aceea vor petrece vara la ruda lor dela Bâlca.

Cu mare mirare a constatat că nici Milița n'a stat pe loc: e o fetișoară voinică, rumenă și harnică. S'a roșit ca mărul domnesc atunci când a dat cu ochii de Ionică și a dispărut repede la treburi.

Ionică a cotrobăit singur toate cotloanele de altădată, dar nici muntele nu i s'a mai părut așa de înalt, nici ulmii și paltinii așa de maestoși, nici fântâna de cristal nu mai avea ceva misterios, nici pârâul Bâlca n'avea nimic din grozăvia unui balaur. Toate erau banale și Ionică începea să se plictisească fără tovarăși, fără cărți, fără pulsația vieții de oraș. Întâmplător a găsit pe un dulap „Eroii" lui Carlyle, în traducere românească. Cum de a ajuns până în pustietatea asta? A întrebat-o pe Milița. Ea a ridicat din umeri, s'a înroșit și a plecat fără să-i răspundă. Cu cartea subsuoară, se duce sub părul sălbatec; se așează în iarba cu mirosuri tari; citește o pagină, două; apoi urmărește mersul sprinten al Militei, care vorbește cu găinile și curcile, sau trece cu două cofăele pe cărarea spre fântână. Ea nici nu bănuește că, de după tufele de zmeură, doi ochi o spionează. Când Milița intră în casă, Ionică rămâne cu privirea dusă în albastrul adânc al cerului, până ce aude picurând în urechi clinchetul ritmat al versului: îl repetă cu glas tare, îi urmărește rezonanțele adânc, care îi umplu sufletul de o vagă și blândă melancolie. Alteori îl copleșește o mare nemulțumire de sine, de versurile lui, o lipsă de încredere, socotind totul ca o zădărnicie. La ce bun să înșiri pe hârtie atâtea cuvinte sunătoare, pe care nimeni nu le va citi sau nu le va înțelege? Totuș, a doua zi, altă ploae de aur și argint îi zângăne în suflet și atunci cerul și pământul se luminează mai altfel decât totdeauna, capătă înțelesuri cu totul nebănuite. Îi face plăcere să descopere că înlăuntrul său se crează o altă lume deosebită de cea externă: este o lume plină de mister, o lume mereu nouă. Atunci se simte ca un semizeu, ce ascunde înlăuntrul său forțe necunoscute și de care se minunează el însuși.

Ionică i-a ieșit înainte, ca din întâmplare, pe cărare. Milița se face că nu-l vede.

— Incotro? Intrebarea i-a părut lui însuși așa de prosteacă, încât s'a înroșit.

— Unde pot să mă duc, dacă am cofăelele în mână?

— Pot să-ți ajut?

— Te temi că nu le-oi putea duce singură?

Fata își umplu cofăcelele și vrea să plece.

— Nu vrei să ne plimbăm o leacă?

— De plimbare-mi arde mie! Mă așteaptă gospodăria. Apoi văzându-l așa de fâstâcit și amărît, zâmbi și adăugă:

— Lasă pe altădată.

In ziua ceea, Ionică a scris o elegie despre un trubadur neînțeles de nimeni, ofilindu-se în singurătate.

A doua zi, după masă, pe când toată lumea dormea în casă, Ionică citea sub copac, când cineva se opri la spatele lui.

— Aici mi s'a ascuns trubadurul singuratic?

S'a înroșit mânios. In spate era Milița. Vra să zică își mai bătea și joc acum de el, după ce își vârîse nasul unde nu-i ferbea oala!

— Da' ce-ai căutat prin hârtiile mele?

— Ei, lasă, nu mai fii așa furios, că nu-ți stă bine. Mai bine hai să ne plimbăm.

— Nu, la ce bun să ne plimbăm? Mai bine stăm aici. E prea cald.

— Ei, apoi atâta pagubă, dacă nu vrei. Mă duc eu și singură, trubadurule bosumflat.

Plecă. Ionică mai întârzie puțin. Apoi, văzând că a plecat cu adevărat și n'are de gând să se întoarcă, se luă după ea. Dar era prea târziu. Dispăruse prin ascunzișurile pădurii.

I s'a părut numai că de undeva, din vale, hohotește cineva batjocoritor. Nu era decât fâșâitul de ape al pârâului. Ii întoarse spatele supărat. Inlăuntrul sufletului simțea cum crește un șuvoi, hohotind ironic. Șuvoiul a crescut în zilele următoare, devenind tot mai tulbure, tot mai vijelios: era un amestec de triste adânci, de revolte și nemulțumiri, de expansiuni neașteptate și încrederi de titan. Era un șuvoi pe care trebuia să-l domine, să-l abată pe alte căi, ca să-l facă inofensiv. Multe mâzgăleli de versuri și proză au ieșit din acest sbucium.

Intr'altă zi, Milița apăru în umbra pomului cu o farfurie de plăcinte:

— I-am adus ceva trubadurului răutăcios, să se mai îndulcească.

— Nu știu care din noi doi îi mai răutăcios!

Ea se așeză jos în iarbă și rămaseră mult timp tăcuți, ascultând psalmodia ademenitoare a pârâului sub maluri. Ascultau și în adâncurile lor niște izvoare, care gâlgâeau și se zbăteau, copleșindu-i de o moleșeală plăcută, ca o mireazmă de mintă amețitoare. El îi mângâia ușor mâna care tremura. Când i-a sărutat ochii închiși, șiroae de lacrimi îi curgeau de-alungul obrajilor. Trupul îi fremăta de suspine.

— De ce plângi?

— Așa! Zâmbi. Își luă repede farfuria și plecă.

In Duminica următoare veni în vizită domnul învățător Grigore Gireadă, din satul vecin. Era văduv și se lăuda cu marile îmbunătățiri făcute în satul și gospodăria lui. Nimeni nu avea vacă și oi ca ale lui. Invită pe toată lumea, în altă Duminecă, până la stâna lui din munte.

— Drumu-i o frumusețe până acolo. E numai bun pentru poeți. Vii și D-ta, nu-i așa?

Ionică nu observă nici o ironie în vorbele lui. Se mira numai cum de a făcut aluzia cu poeții. Sigur că asta vine dela *Dumnezei!*

După ce a plecat Gireadă, a întrebat-o:

— Dela dânsul ai „Eroii" lui Carlyle?

— A uitat-o la noi.

— Vine adesea pe aici?

— Din când în când.

— Și-ți place?

— Poate, răspunse ea înțepată. Se învârti într'un picior și plecă.

Intr'altă Duminică erau înșirați pe cărarea spre stâna domnului Gireadă, care mergea în urma Miliței și căuta s'o convingă foarte aprins, cu gesturi largi, despre frumusețea locurilor, despre oile sale și alte chestiuni importante, din care Ionică nu auzea decât frânturi, fiindcă mergea în urma tuturor. Din șoaptele părinților, înțelese că domnul învățător Gi-

readă are numai decât nevoie de o gospodină harnică şi că a găsit-o.

O pâclă deasă se lăsă pe sufletul lui Ionică. La prima cotitură dispăru pe altă cărare şi se înfundă adânc în brădet. Mergea fără să gândească la nimic, fără să simtă nimic.

Intr'un târziu, tunetul sfărmă liniştile şi ecourile hăuliră din adâncuri. Picături dese începură să se strecoare printre brazi, dar el nu le simţea. O mare căldură îl năpădea din lăuntru, îi ardea fruntea. Ploaia îi curgea acum şuroae pe frunte, în păr, îi udase hainele, pătrunsese la piele. Sărea peste pârâiaşe, aluneca şi se împiedeca în colţuri de cremene, cădea şi iar pornea mai departe, tot mai departe. Când înserarea umedă se făcu tot mai deasă, ajunse într'o poeană, la casa unui pădurar. Un zăvod lătra mânios. Pădurarul, ieşi la portiţă, cu un sac în spate:

— Care-i acolo? Aha mata eşti, Domnişoru' Ioniţă dela domnu' Brigader? Da cum de te-ai rătăcit aşa, singur, tocmai pe aici?

Intrară înlăuntru. Pădurarul zvârli câteva crengi de brad, care pâlpâiră mirosind a răşină.

— Ii fi răcit, tot hoinărind aşa ud prin pustietăţile estea. Trebue să te vâri numai decât în pat. Apoi, adresându-se nevesti-si: — Fă, Ileană, domnişorului un ceai de tei cu *niere*.

Vârit într'o blană miţoasă, Ionică dârdâia de frig.

— Ira, da'poi îmi pare mie că ai friguri. Trebue să bei îndată ceai de tei fierbinte şi cu *niere*. Avem noi, aici în poeană o leacă de stupi, de unde scoatem nişte niere de brad de-a minunii. Te vindeci numai decât.

Toată noaptea Ionică a aţipit şi sărea ars, ascultând huind pădurea înfundat, sub potopul de ape.

A doua zi, pădurarul a dus veste în vale, la casa brigadierului. Ionică a mai rămas vreo săptămână la pădurar: când avea fierbinţeli, când tremura de frig. In suflet, şuvoiul tulbure îl copleşea de o mare tristeţe, alternând cu mânie nepătincioasă. In vremea asta carnetelul i se umplea cu tot felul de însemnări şi frânturi de versuri.

Când s'a întors la casa brigaderului parcă era altul: şuvoiul se potolise. Milita plecase la o mătuşă. Apoi a plecat şi Ionică la şcoli mai înalte. In toamnă, o revistă literară i-a publicat două poeme, care au fost remarcate de alte reviste.

Tot în toamnă a primit vestea că Milita s'a măritat cu domnul Grigore Gireadă.

* * *

Din tânărul trubadur singuratic, iată-l ajuns astăzi Conu' Ioniţă Scutelnicu, sub-prefect respectat din cauza cheliei şi a perspectivei de a ajunge prefect.

Conu' Ioniţă se întoarce enervat în pat, căci nu poate să doarmă.

Un şuvoi de munte i-a năvălit în suflet şi se zbate ca un balaur. Il credea definitiv răpus, dar iată că din nou îşi ridică ameninţător capetele...

AUREL SÂNGER

SOMN

De la hotar pân'la hotar,
Se 'ntinde 'mpărăţia liniştei pe zare
Slovă necuprinsă în abecedar.

Prin contopirea timpului vecin
Cu veşnicia şi cu lutul hăt la vamă,
Crucificaţii-şi schimbă cupele cu vin.

Doar şarpele alb, aleargă hai hui,
Intrebându-se: De ce l-au botezat vis
Cei flămânzi, ca şi cei sătui?

O stea a căzut sus, sus la stână,
Sau poate pe-o filă galbenă trudită,
Lângă care-o frunte-a adormit pe-o mână.

GEORGE TODORAN

NU MĂ HULI

D-lui prof. Tcaciuc-Albu

Tinere, vino cu mine
In țara anilor mei, —
Să-i numărăm, așa cum au trecut ei:
unul, doi, trei.
. . . . . .
Tinere dragă, vino cu mine
In țara anilor tăi,
Să-i numărăm, așa cum au trecut ei:
unul, doi, trei.
. . . . . .
Eu am fost, tu vei fi,
Eu am fost tot ce tu vei fi;
Legea eternă din mine, din tine
Vine, trece, revine;
Nu mă huli.

Am trăit ca și tine
Așa cum tu vei trăi ca mine;
Eu am fost și poate voi mai fi
Tu vei fi și poate vei reveni,
Aici sau în viața de peste ruine.
. . . . . .
Tinere dragă, nu mă huli,
Căci peste orice râcă de-a ta, te voi iubi.
Eu nu pot decât să iubesc,
Pe tine, pe orîcine
Care crește, care vine
Ieri ca mine, azi ca tine.
Tinere, vino cu mine...
In țara anilor mei
Sunt tei, ca și 'n țara anilor tăi;

Ai mei sunt în rod, ai tăi în flori
Ai mei sunt buni, ai tăi fermecători.
Ai mei sunt cu iz de pământ
De unde au crescut, de unde sânt.
Ai tăi au fost și vor fi
Ca ai mei, tinere dragă,
Nu te supăra și nu mă huli.
Viața ne-a făcut frați
Cu nevoi, cu bucurii de fârtați.
Intre mine și tine nu-i nimeni.
Intinde mâna ta, vei afla pe a mea.
In anii mei vei fi tu,
In anii tăi voi fi eu;
Din veac în veac așa va fi,
Peste tine, peste mine, ecou
Vor veni alții și peste toți pământul
Care a fost, care va fi.
Dă-mi mâna, tinere dragă
Și nu mă huli.

GH. NOVEANU

TERȚINE

Te ridica de subțioară seara ca pe-o stea,
Lumina inima cărarea prin raiu,
Anotimpul cu mirezmele coapte te pătrundea.

Amândoi căutam luna scuturată 'n plaiu;
Mânile erau frunze poleite cu promoroacă,
Șoaptele picurau, și poate pe uluce de naiu.

Printre arbori n'au coborît porumbeii vină;
N'au bătut din aripi a presimțire ulii;
Totuși s'a înfipt sub pleoape lacrima ca o neghină.

Singur, o să mai știu a culege tainele pădurii?
O să mai crească inima febre în alăute?
Și-au destrămat amintirile condurii...

Eu voi visa mai departe 'n terținele 'ncepute, —
Isvorul în care ne oglindim e-o veșnicie
Cu ochii tăi, două petale căzute.

O ! cum ne 'nfioară cuvintele — manta plumburie !
Lumina amurgului ne topește singura floare ;
Simt în piept cum pătrunde bruma, ofrandă sglobie.—

Îmi scot pălăria pentru cele din urmă cucoare.

D. LOGHIN

TAINE

Mă cheamă dinspre spații infinitul
să bat, mirat, la porți de diamante,
să trec spre el cu zorile amante
iar nopților să nu le văd sfârșitul.

Voi lua 'n suflet năluciri savante,
— ce, genii le-au vrut mari cât răsăritul —
ca să destram, avid de farmec, mitul,
s'aud râzând a tainelor bacante.

Dar știu, că purul gând, fără himeră,
hilar pustiu în sufletu-mi va țese
și încântarea moare, efemeră.

Deaceea, la răscrucile alese
spre infinit, în viața-mi cea austeră,
doar tainele-s a gândului mirese.

A. BOLOHAN

ȚESĂTOAREA

La casa cu arini, sub Dealul Morii,
Ii toată ea, măiastra țesătoare;
Huește tinda, ușa cată 'n soare
Și ochi aprinși săgeată trecătorii.

E numai vifor, nu-i bănuitoare,
Cumva de-o 'ntreabă 'n treacăt trecătorii;
Degeaba bat poteca peținorii,
Nu-i chip s'o cauți nici la ursitoare.

Când fulger îi suveica în privire
Și val de valuri gândurile-i țese,
In ochi băteala-i joacă albe fire,

De nu mai știe cum să-i cadă-alese
Ozoare 'n rost de rară izvodire,
Din basmele cu Feți-Frumoși culese.

V. ARINARU

Pentru a afirma legătura spirituală cu trecutul zbuciumat al românismului bucovinean, — afirmare necesară mai ales în actualitatea prefacerilor și răsturnărilor de tot felul, — revista noastră a luat hotărirea ca fiecare număr al ei să prezinte contemporanilor câte unul din chipurile cari au luminat acest trecut.

Pe cât va fi cu putință aceste comemorări, vor tinde să coincidă cu aniversări din viața celor sărbătoriți.

Până acum am cinstit amintirea lui Liviu Marian și a lui V. Gherasim; în acest număr îl prețuim pe Epaminonda Bucevschi, cel următor va fi închinat lui Iraclie Porumbescu. In pregătire: T. Robeanu,. Ciprian Porumbescu, Tudor Flondor, Iancu Flondor, Mihai Teliman, Dim. Petrino, Ioan Roșca și dacă gândul va putea fi dus la îndeplinire până la capăt, vor urma toți ceilalți.

La această pioasă lucrare invităm pe toți acei cari posedă material inedit, amintiri, etc. în legătură cu oricare dintre figurile reprezentative ale Bucovinei de ieri. Contribuția tuturora ne va fi binevenită.

Pe urmele vremii . . .

Două portrete de Bucevschi. — Pe la mijlocul secolului al XIX-lea tehnica fotografici nu era atât de progresată ca acum, așa că persoanele și familiile, cari doreau să aibă portrete bune, se adresau pictorilor. In Bucovina erau două clase sociale cari cultivau portretistica familiară: boierimea și clasa de mijloc a funcționarilor și preoților mai înstăriți. Se găseau pictori specializați în această artă, cari treceau dela conac la conac, dela familie la familie.

Epaminonda Bucevschi nu se afla în categoria acestora, dar totuși a creat și el un număr însemnat de portrete, mișcându-se în cercurile clericale, potrivit cu ocupația sa de pictor bisericesc. In anul 1872 sau 1873 a fost la Rogojești, un sat mic de lângă Siret, unde funcționa ca paroh un preot distins, Nicolai Antonovici, care poseda și o moșioară în apropiere, la Cândești.

Aici a pictat Bucevschi portretul preotului, un chip brun cu ochi expresivi, și al preotesei, o blondă palidă; amândouă busturi, de mărime obișnuită. In afară de aceasta a mai rămas de atunci în proprietatea acestei familii și un Hristos, pictat în format mic, cu culori de uleiu de tonalitate aurie, — dacă nu mă înșeală memoria —, pe lemn. Nu-mi este cunoscut dacă a mai lucrat și altceva la Rogojești. Aceste trei picturi au trecut apoi în proprietatea familiei repăosatului consilier consistorial Gheorghe Șandru, care a fost ginerele preotului Antonovici. Chipul lui Hristos se găsește acuma la București, iar cele două portrete probabil la Cernăuți, unde au fost lăsate în zilele de refugiu din anul 1940.

N. C. A.

* * *

50 de ani dela moartea ziaristului Pompiliu Piposiu. — S'au împlinit 50 de ani în ziua de 6 Februarie 1943 dela moartea tânărului ardelean Pompiliu Piposiu, fost director al ziarului „Gazeta Bucovinei" întemeiat aici în Cernăuți la 14 Maiu 1841 de către luptătorii bucovineni adunați în societatea politică „Concordia" de sub conducerea inimosului boer Grigorcea. Prin articolele sale hotărîte, energice și pline de avânt național a știut să mobilizeze întreaga conștiință națională și cuvântul lui era socotit un adevărat îndreptar politic. Nu mai așa ne explicăm dece moartea sa atât de timpurie a semănat atâta durere în inimile Bucovinenilor și-a adunat la sicriul său întreaga suflare românească cu lacrimi și cununi de flori, cinstind astfel munca de ziarist și luptător a unui suflet ardelean, descălecat pe aceste meleaguri. Revista Bucovinei încrestează pe răbojul vremii acest popas de 50 de ani dela

moartea animatorului Piposiu, aducându-i închinare și recunoștința pentru clipele de muncă, dăruite neamului românesc din acest colț de țară.

* * *

I. M.

S. S. B. intre răniții din Lemberg. — Când am primit invitația inspectoratului propagandei din Cernăuți să contribuim cu scrisul nostru la șezătorile pe care acest inspectorat le-a pregătit pentru răniții români din Lemberg, am plecat încolo lipsiți de convingerea că facem un lucru util. Am acceptat invitația din politețe și, poate, din dorința de a vedea un oraș străin, dar cu strângerea de inimă că încercăm o experiență care va rata; martirii întorși de pe front așteaptă altceva decât divertismentul scrisului nostru.

Și, iată, n'a fost așa! Ne-am regăsit prieteni, camarazi, ne-am făcut prieteni. Am primit și am dat lacrimi. Am fost, fără meritul nostru, solii din țară, de acasă. Am rupt pentru câteva ceasuri singurătatea depărtării lor, cu graiul românesc. Am cules din ochii lor mulțumita, am văzut cât de buni sânt în chinurile lor și am plecat de la ei umiliți, ca la o ieșire din biserică.

* * *

Cura de conferințe. — Un hâtru bun de glume spunea mai iarna trecută că la Cernăuți se poate face cură de conferințe. De atunci și până azi orașul nostru s'a transformat într'un adevărat sanatoriu. Societatea pentru cultură, Mitropolia, Facultatea de teologie, Politehnica, Societatea Doamnelor Române, toate au aranjat câte un ciclu și nu-i seară lăsată de Dumnezeu în care bezna camuflajului să nu fie înflorită de lanternele celor ce coboară treptele unei săli de conferințe. In Cernăuții, răscoliți de războiu și lipsiți de populația universitară de altădată, totuși n'am văzut conferențiar care să vorbească pentru pereți. Atât de îndărătnic persistă aici dorul de viață spirituală și intelectuală, că, indiferent de împrejurări, va găsi totdeauna forme de manifestare. Una din aceste și desigur dintre cele mai binevenite, este și actualul sanatoriu cernăuțean de conferințe.

D. V.

* * *

Academiile „Armoniei" — Intre strădaniile culturale ce împodobesc viața urbei noastre, redându-i frumusețea dinaintea cotropirii bolșevice, un loc de seamă îl ocupă și aceea a vechei, mereu harnicei societăți muzicale „Armonia". Animată de neobositul elan de muncă voluntară al unui grup de membri încă entusiaști, „Armonia" își toarce firul preocupărilor artistice, ca și odinioară. Dela concertul „Armoniei de ieri" cu care contingentul mai vechiu de armoniști s'au prezentat atât de reușit, dăunăzi la Teatrul Național, — până la academiile bilunare de Vineri seara, un repertoriu bogat îi formează programul de lucru, în care cântecul românesc e totdeauna la loc de cinste.

Dar faptul prin care „Armonia" înțelege să fie tot mai mult și „de azi"

este aspectul atât de tineresc al ultimelor sale „academii", la care participă noui și remarcabile talente muzicale și în cadrul cărora este atât de binevenit apreciabilul concursul scriitorilor bucovineni.

* * *

Cursurile duminicale dela liceul „Mitropolitul Silvestru" vor fi continuate. Reluarea frumoasei activități a părintelui prof. Dr. E. Costea, susținută timp de peste un deceniu, este binevenită. Acțiunea aceasta de luminare și întărire sufletească prin dreapta învățătură a credinței, aceea a slujitorilor, lucrătorilor, etc. Aceștia, (provenind în mare parte din lumea satelor noastre) din pricina ocupației lor nu sunt liberi decât Duminică după amiază, mulți dintre ei neputând să ia parte la sf. slujbă să asculte o predică... Cursurile duminicale sunt deci un prețios auxiliar al Bisericii intru zidirea sufletească a unei însemnate obștii creștine, care e ferită astfel de îndoieli răufăcătoare, de rătăciri și necredință.

* * *

Institutul de cultură italiană. — Parcă nici odată ca acuma, în plin război, n'am simțit mai binefăcătoare popasurile sufletești în pajiștile de lumină a cărților, în pridvorul de liniște al unei săli de conferințe ori de studiu. La Cernăuți, între așezămintele cari oferă sufletului sbuciumat al citadinilor prilejuri de încântare și înălțare dincolo de material, se situiază la loc de cinste și *Institutul de cultură italiană*. Înfruntând rigorile războiului, acest institut, condus de entuziastul său director d-l Prof. Guido del Barone, prestează o nobilă activitate menită să dureze o cât mai strânsă legătură spirituală italo-română. Căci în trecut fie zis denumirea de „Istituto di cultura italiana" nu este firmă de camuflare a propagandei politice, cum cred unii de pe la noi, judecând prin prizma experienței făcute la oficiile de propagandă democrată, până dănăzi la modă. Institutul italian este într'adevăr un institut de cultură!... Două cursuri de limba italiană — unul pentru începători și altul pentru progresați, — un curs de istoria Italiei, unul de istoria literaturii și artelor, lecturi din operele marilor scriitori, iată un program excelent pus la dispoziția tuturor doritorilor de-a cunoaște comorile sufletului italian.

Să te smulgi câteva clipe din sgomotul vieții de azi — scurtând chiar din plimbările fără rost până în ora camuflajului — și să poposești în pajiștea de lumină a unei cărți, sau în pridvorul de liniște al unei săli de conferințe sau colocvii despre artă, iată o veritabilă delectare a spiritului, plăcută și utilă în acelaș timp.

G. A.

* * *

Noaptea sfântului Gheorghe, opera comică în trei acte a lui Tudor cavaler de Flondor s'a reprezentat, în revizuirea d-lui Mihai Jora, pe scena Teatrului Național din Cernăuți. Au fost spectacole de caracter

solemn. Direcția propagandei de pe lângă Guvernământul provinciei Bucovina, având concursul Conservatorului de muzică și artă dramatică din Cernăuți a comemorat pe compozitorul bucovinean, dela moartea căruia se împlinesc în curând 35 ani. Conducerea muzicală a avut-o d-l profesor Mircea Hoinic, direcția de scenă d-l Emil Bobescu, iar rolurile de solo au fost susținute de d-nele Eliza Tăbăcaru, Margareta Dan, Astra Lomicovschi și de d-nii Octavian Gherman, Liviu Halip, Vasile Gârbu, Napoleon Scalat, Stan Micinschi și Emilian Popescu. Corurile au fost executate de membrii Corului Mitropoliei și C. F. R., sub conducerea d-lui Pantelimon Frunză, iar muzica instrumentală de elemente alese dn Orchestra armatei din București, a Regim. 8 Vânători și a Sindicatului artiștilor instrumentiști din Cernăuți. Baletul a fost prezentat de d-ra Anca Stefureac.

In ambele seri, sala a fost plină de un public care a ascultat cu evlavie lucrarea muzicală care a încântat trei generații bucovinene, dela prima reprezentare din anul 1885 încoace.

Revizuirea d-lui M. Jora n'a aflat aprobarea tuturora, celor mai în vârstă părându-li-se că d-sa a depășit în direcția folklorismului marginile delimitate de Flondor și totașa au crezut că unele accente realste ale regiei de scenă de asemenea n'ar fi fost în perfect acord cu intențiile repăosatului compozitor. Tineretul însă și publicul nou, care au avut întâia dată ocazia să cunoască opera, au fost pe deplin satisfăcuți de reprezentația pregătită cu migală și realizată cu sincer entuziasm și remarcabile aptitudini artistice.

N. T A.

* * *

Dialog depre poezie și critică. — Afară fulgueste repede, cu fulgi mari. Cu spatele la sobă, discută doi poeți: unul mai copt, altul încă destul de tânăr. Cel tânăr vorbește impetuos:

— Imi plac poeziile pline de îndrăzneli. Mă văd pe mine în ele. Imi place Péllérin sau....

— Dar poezia nu trebuie să redea numai propria noastră experiență pentru ca să fie poezie.

— Poate, dar mie îmi place poezia tumultuoasă, plină de sevă și de neașteptat, chiar dacă uneori calcă regulele estetice. Imi place, fără să știu de ce îmi place: poate fiindcă sunt eu într'însa, fiindcă-i experiența generației mele. Nu pot stabili norme și caracterizări estetice. O trăesc, o simt și atât. Mi-i destul.

— Poate că ai dreptate. Cel care trăește și simte poezia, nu o judecă, nu o critică. Se identifică numai cu ea. Dar aceasta e atitudinea diletantului, a lectorului ocazional, care-și închipue că atunci o poezie e bună, când corespunde în totul cu anumite stări sufletești ale sale. Cu vremea, prin lectură continuă, ajungi, vrând nevrând, să-ți formulezi.

pentru tine însuți, anumite criterii de judecată, pe care, generalizându-le cu ale altora, poți stabili chiar unele principii obiective. Cu vremea, din lector diletant, ajungi critic rutinat: bunul simț comun devine sistem. Dar atunci, judecând prin intermediarul principiilor prestabilite, nu mai simți prin sensibilitatea spontană... Criticul nu gustă esența poeziei din cauza imixtiunii „principiilor" sale critice; diletantul în ale cetitului înțelege numai atât din poezie, cât corespunde cu sensibilitatea sa, deci unilateral și falsificând-o prin imixtiunea sensibilității sau lipsei sale de sensibilitate. De aceea este poezia așa de puțin gustată.

— Așadar, suntem de acord: spunem că îmi place numai poezia care e în conformitate cu temperamentul meu; poezia e frumoasă numai în dependența de cetitor și nu în mod absolut.

— Te înșeli. Poezia nu este frumoasă numai incidental și individuală. Ea trebuie gustată prin sensibilitatea spontuală; dar judecată și valorificată poate fi numai prin critica obiectivă, care e produs al unei experiențe îndelungate și al gustului disciplinat. Criticul ideal este acela care întruneste sensibilitatea spontană cu raționarea principală. Cum aceste două se anihilează de obicein una pe alta, critica, adesea, cade sau în diletantism sentimentalo-impresionist, sau în pedentismul științificist.

Discuția risică să devie interminabilă, dacă n'ar fi fost întreruptă de un foarte simpatic istoric, plin de anecdote. Și fiindcă anecdota primează, istoricul a debitat o glumă picantă la adresa poeților...

AUREL VASILIU

CARȚI ȘI REVISTE

Vasile Grecu, **Învățăturile lui Neagoe Basarab, Domnul Țării Românești (1512—1521)** — *Versiunea grecească*, Academia Română [Studii și Cercetări LX]. Buc., 1942, pp. 244 + XVI.

Textul vechi a cărui sorginte a fost obiectul nesfârșitelor dispute interpretative — mai importantă fiind, după N. Iorga, paternitatea domnească atribuită voevodului Neagoe IV Basarab sau cea mănăstirească, argumentată de Demosthene Russo, în respingeri cu cel dintâi și cu filologul St. Romansky — își află, infine, editarea versiunei grecești după Codicele 221, întregit cu șase file din Codicele 610, amândouă ale mănăstirei Dionisiu din Athos. Asupra celui dintâi manuscris grecesc, inventariat de Sp. Lambros, *Catalogue of the greek manuscripts on Mount Athos*, Tom. I. 1895, pg. 367, atrăsese atenția în istoriografia noastră literară răposatul bizantinolog Russo, care și anunțase și pregătea o ediție critică *Învățăturilor lui Pseudo-Neagoe*, ce nu i-a fost dat însă să înfăptuiască sub destinul morței. Munca a fost reluată deadreptul, cu competență compa-

ratistă, de d. Vasile Grecu, editând un text neapărat trebuitor studiului definitiv ce se așteaptă. Se'nțelege că pentru aceasta se cere și paralela versiunei slave sud-dunărene, din care excerpte fără rânduială a publicat, în 1904, A. Lavrov și colaționarea cu manuscrisele Academiei Române numerele: 464, 2714, 3488, 3572, 3580, 1 și 8 din fondul Gaster și manuscrisul 115 al bibliotecei din Blaj. Tânărul slavist Emil Turdeanu lucrează dealtfel la aparatul unei asemenea ediții critice și numai așa se va ajunge la deslegarea tainelor sub care sunt privite *„Învățăturile lui Neagoe Voevod către fiiu-su Theodosie"* în istoria literaturei românești.

D-l Vasile Grecu învederează particularitățile diferențiare dintre redacția românească și codicele mănăstirii Dionisiu, comparându-l cu manuscrisul blăjan citat mai sus, fost altădată în biblioteca lui Vodă Ștefan Cantacuzino; dar se reține și identitățile athonite pentru didacticul tratat din secolul al XVI-lea, explicând, într'o vreme de orgoliu călugăresc, că scrierile grecești din „Republică" au influențat compilația Domnului valah din nordul Dunărei.

Muncă migăloasă, și rodnică, de adevărat savant, închinată, cu întregirile ei, durerei nobile de a fi dat Patriei, pe Victor Grecu, fiul căzut ostășește în luptele dela Freudental-Odesa, căruia i-se și închină duios această editare academică.

Augustin Z. N. Pop

* * *

Făt-Frumos, Cernăuți, a. XVIII, nr. 1, Ianuarie—Faur 1943, director Leca Morariu.

Revista d-lui Leca Morariu își inaugurează noul an de existență, al XVIII-lea, cu duioase și interesante amintiri despre cel atât de timpuriu stinsul Liviu Marian, din care ne dă și câteva probe de versuri și proză. Scriu despre dânsul d-nii: Leca și Victor Morariu, Leonida Bodnărescu ș. a.

D-l Em. Bucuța scrie rânduri de pioasă evocare pentru cel ce a fost Horia Teculescu în Sighișoara lui, iar d-l D. Rusu ne expune succint teoria sa originală asupra îndelung desbătutei probleme a gravitațiunii.

Versuri semnează d-na Elvira Zamfirescu, d-nii Olv. Soroceanu și A. V. Sânger. Cronica bogată și plină de nerv.

* * *

Voința școalei, nr. 2, Febr. 1943. Revista învățătorilor din Bucovina închină gânduri de prețuire d-lui I. C. Petrescu, subsecretar de stat al scoalelor. Mai departe revista are articole si studii din domeniul scoalei și omagiază în rânduri calde altă serie de eroi-învățători, căzuți pe câmpul de luptă sau pe frontul intern.

Literatura este reprezentată de o epigramă a d-lui L. Humoreanu și de un fragment: Fapt divers, semnat de d-l E. Fochi. Spirit de observație, stil concentrat, poate prea concentrat și expunere abruptă, telegrafică.

Bucovina literară, a. III, 39, 28 Febr. 1943. — Provincia noastră s'a îmbogăţit cu o nouă revistă literară. Suplimentul literar al ziarului „Bucovina" a sporit la 8 pagini de ziar şi apare săptămânal sub numele „Bucovina literară".

Sub noul ei aspect, „Bucovina literară" mobilizează toate condeiele disponibile ale provinciei noastre. Esseurile sunt scrise de d-nii: Gh. Drumur, Tr. Cantemir, Mel. Hayek, I. Mandiuc ş. a., proza literară e vrednic reprezentată prin d-nii: N. Tcaciuc-Albu, E. Ar. Zaharia, S. Anton, G. Antonescu, Gr. Bodnărescu, I. Munteanu, N. Istrati ş. a., poezia prin d-nii: G. Noveanu, N. Tăutu, T. Stoica, G. Voevidca, Seb. Popovici, A. Bolohan, T. Lianu ş. a. Este meritul d-lui Gh. Drumur de a fi organizat această „mobilizare generală" a scrisului bucovinean.

Cronica foarte bogată şi extrem de vioaie.

* * *

Viaţa Basarabiei, a. XI, Nr. 12. — D-l Pan Halipa are înainte de toate, marele merit, de a fi păstrat revistei basarabene, cu toate vitregiile din ultimii ani, continuitatea celor 11 ani de existenţă. Nu numai atât: ci şi demnitatea şi prestigiul revistei.

Numărul ultim pe anul trecut se prezintă compact, în 90 de pagini, cu contribuţii alese şi variate.

D. Th. Holban deschide numărul cu un studiu aprofundat despre domnia lui Bogdan Vodă Lăpuşneanu.

Partea ştiinţifică a revistei mai este completată de d. prof. I. Ursu cu însemnări sumare despre: Soarta limbii moldoveneşti în Transnistria de d. N. T. Neagu despre: Osw. Spengler şi criza culturii moderne ş. a.

Trecerea dela ştiinţă la proză literară o face d. N. Popovschi, care ne dă câteva pagini vii despre Academia teologică din Kiev şi despre spiritul ce domnea la această înaltă instituţie de stat rusească.

Proza literară este reprezentată prin nuvela cam confuză a d-lui P. Codiţă: Fragment de jurnal şi prin schiţele scrise vioiu ale d-lor P. Berezescu: Legământ şi A. Roşca: Rodica.

Poezia abundă prin numele d-lor: V. Carianopol, Oct. Sargeţiu, Vl. Cavarnali, I. D. Pietrari, B. Frunte ş. a., precum şi prin traduceri din Leopardi şi Merejkowski.

La Cronică, directorul revistei încheie un bilanţ şi face un apel la sprijinul publicului, D. Gc. St. Stoian scrie un amplu studiu despre: Romanul social ţărănesc, iar scriitori ocazionali evocă cu căldură pe septuagenarul poet G. Tutoveanu.

Revista se încheie cu câteva recenzii, cu Revista revistelor şi cu o cronică dramatică despre reprezentarea piesei au tohtone: «Pământ», de N. Vlădoianu şi Soare Z. Soare.

C. L.

Primite la redacţie

Teofil Lianu: *Carte de cruciat*, versuri, Editura Gruparea de Nord, Cernăuţi, 1943.

Augustin Z. N. Pop: *Despre Aglaea Eminescu*, Tip. Mitr. Silvestru, Cernăuţi 1943.

N. Tcaciuc-Albu: *Schiller şi Eminescu*, Edit. aut., Cernăuţi 1943.

Ciprian Porumbescu: *Nocturnă*, voce şi pian, Colecţia „Armoniei", Nr. 7. Cernăuţi 1943.

Reviste: *„Făt-Frumos"*, Anul 18, Nr. 1, Cernăuţi, str. Munteniei 14. Director: *Leca Morariu.*

„Gândirea", Anul XXII, Nr. 2 Bucureşti, str. V. Conta 5. Director: *N. Crainic.*

„Cetatea Moldovei", Anul IV, Nr. 3, Iaşi, str. Codrescu 5. Director: *Gh. A. Cuza.*

„Transilvania", Anul 74, Nr. 1, Sibiu, str. Şaguna 6. Organ al Astrei.

„Cele trei Crişuri", An. 24, No. 1—2, Bucureşti, str. Regală 14. Dir.: *George Bacaloglu.*

„Viaţa Basarabiei", Anul 12, Nr. 1, Bucureşti, str. A. Donici 32. Director: *P. Halipa.*

„Buletinul Pregătirii Premilitare", An. 8, 10, Bucureşti.

„Revista limbii şi culturii germane", Anul 2, Nr. 3—4, Bucureşti, str. aviator Zorileanu 26. Director: *Dr. I. V. Pătrăşcanu.*

„Dacia Rediviva", Anul 3, N-rele 1 şi 2, Bucureşti, str. Sf. Ştefan 19.

Revista „Elena Doamna", Anul 2, Nr. 2, Cernăuţi, Liceul ort. de fete.

„Renaşterea", Anul 22 Nr. 1, Craiova str. Matei Basarab.

„Luminătorul", Anul 76, Nr. 1—2, Chişinău, Mitropolia, Director: *C. N. Tomescu.*

„Bolletino bibliografico italiano", A. 3, Nr. 9, Roma, Palazzo Firenze.

„Serviciul mondial", Nr. IV/3, Frankfurt pe Main.

„Revista etnografică", Anul 11, Nr. 1, Sibiu, Piaţa Unirii 10, Dir.: *I. Corbu.*

Ziare: *„Cetatea Hotinului"*, Hotin, *„Dacia"*, Timişoara, *„Ţara"*, Sibiu, *„Rampa"*, Bucureşti, *„Bacăul"*, Bacău, *„Gorjanul"*, Tg.-Jiu, *„Basarabia"*, Chişinău, *„Actiunea"*, Bucureşti, *„Moldova"*, Iaşi, *„Deşteptarea"*, Cernăuţi, *„Raza"*, Chişinău.

Cine primeşte un număr din revistă şi-l reţine este considerat abonat. Cei ce nu doresc să aboneze revista, sunt rugaţi să ne-o restitue, sau să ne comunice refuzul lor pe orice cale.

Trimiterea revistei, făcându-se, din pricina împrejurărilor, în mod defectuos, rugăm prietenii să ierte eventualele întârzieri sau lipsuri şi să ne ajute, comunicându-ni-le.

* * *

DANIE: D-l prof. univ. Dr. Vasile Gheorghiu a sporit fondurile revistei cu 1.000 lei. Îi mulţumim pe această cale pentru prilduitoarea danie.

Prețul 50 lei

TIPOGRAFIA „MITROPOLITUL SILVESTRU", PIAȚA UNIRII Nr. 3